

Βρυξέλλες, 23 Σεπτεμβρίου 2026
(OR. en)

13300/26

COPEN 337
JAI 1163
FREMP 291

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	23 Σεπτεμβρίου 2026
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2026) 497 final
Θέμα:	ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2026) 497 final.

σνημμ.: COM(2026) 497 final

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 23.9.2026
COM(2026) 497 final

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

**σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης
Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα οικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων
που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης**

Εισαγωγή

Στις 8 Δεκεμβρίου 2022 η Επιτροπή εξέδωσε τη σύσταση (ΕΕ) 2023/681 σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης ⁽¹⁾ (στο εξής: σύσταση σχετικά με την κράτηση). Η σύσταση σχετικά με την κράτηση είναι η πρώτη πράξη της ΕΕ η οποία περιέχει πρότυπα σχετικά με την προσωρινή κράτηση και τις υλικές συνθήκες κράτησης.

Στο σημείο 87 της σύστασης σχετικά με την κράτηση επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενημερώσουν την Επιτροπή σχετικά με τις ενέργειες σε συνέχεια της εν λόγω σύστασης εντός 18 μηνών από την έκδοσή της. Βάσει των πληροφοριών αυτών, η Επιτροπή θα πρέπει να παρακολουθεί και να αξιολογεί τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη και να υποβάλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εντός 24 μηνών από την έκδοση της σύστασης.

Στη σύσταση σχετικά με την κράτηση υπογραμμίζεται ότι η προσωρινή κράτηση πρέπει να παραμένει μέτρο έσχατης ανάγκης, το οποίο εφαρμόζεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαίο και όταν δεν υπάρχουν κατάλληλα εναλλακτικά μέτρα. Συγχρόνως, οι συνθήκες κράτησης πρέπει να πληρούν ελάχιστα πρότυπα ώστε να διαφυλάσσεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να διασφαλίζεται η εκπλήρωση υποχρεώσεων που άπτονται θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι ανωτέρω αρχές δεν είναι μόνον ουσιώδεις καθεαυτές αλλά αποτελούν επίσης τη βάση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η οποία είναι απαραίτητη για την ομαλή δικαστική συνεργασία εντός της ΕΕ.

Κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η προσωρινή κράτηση πρέπει να θεωρείται ως έκτακτο μέτρο και θα πρέπει να γίνεται η ευρύτερη δυνατή χρήση μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων επιτήρησης. Η υπέρμετρα μακρές περιόδοι προσωρινής κράτησης είναι επιβλαβείς για τους κρατούμενους και η διαπίστωση τάσης επιβολής υπέρμετρα μακράς προσωρινής κράτησης σε οποιοδήποτε κράτος μέλος μπορεί να κλονίσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Η απόφαση-πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ σχετικά με το ευρωπαϊκό ένταλμα επιτήρησης παρέχει τη δυνατότητα μείωσης της προσωρινής κράτησης στην ΕΕ, αλλά η εφαρμογή της από τα κράτη μέλη παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη.

Επιπλέον, όταν οι υλικές συνθήκες κράτησης υπολείπονται των συμφωνηθέντων προτύπων, οι συνέπειες γίνονται αισθητές πέραν της εκάστοτε επιμέρους περίπτωσης. Οι κακές συνθήκες διαμονής, ο υπερπληθυσμός, η έλλειψη πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη και η ανεπάρκεια εγγυήσεων για τις ευάλωτες ομάδες εγείρουν σοβαρές ανησυχίες από την σκοπιά του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Οι ανωτέρω ελλείψεις θίγουν άμεσα τη λειτουργία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (ΕΕΣ), καθώς οι δικαστικές αρχές εκτέλεσης οφείλουν να αρνούνται την παράδοση του καταζητουμένου, εάν ο καταζητούμενος διατρέχει πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης. Τα τελευταία χρόνια, τα δικαστήρια ελέγχουν ολοένα και

⁽¹⁾ Σύσταση (ΕΕ) 2023/681 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2022, σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης (C/2022/8987) (ΕΕ L 86 της 24.3.2023, σ. 44).

περισσότερο τις συνθήκες κράτησης στο κράτος μέλος έκδοσης του ΕΕΣ, με αποτέλεσμα καθυστερήσεις, επιπλέον απαιτήσεις αποδείξεων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, άρνηση εκτέλεσης ΕΕΣ.

Διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία σχετικά με το ΕΕΣ ⁽²⁾ καταδεικνύουν ότι, από το 2016, σε σχεδόν 586 υποθέσεις, τα κράτη μέλη αρνήθηκαν ή καθυστέρησαν την εκτέλεση ενταλμάτων για λόγους που σχετίζονταν με πραγματικό κίνδυνο προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων και μη ικανοποιητικές υλικές συνθήκες κράτησης.

Οι αιτούσες δικαστικές αρχές ζητούν επίσης ολοένα και πιο συχνά την παροχή εγγυήσεων.

Τούτο καταδεικνύει τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν τα πρότυπα κράτησης για τη διατήρηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης ⁽³⁾. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης βασίζεται στην παραδοχή ότι όλα τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ισοδύναμο και κατάλληλο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων. Εάν η παραδοχή αυτή κλονίζεται από αποδεδειγμένες συστημικές πλημμέλειες όσον αφορά την κράτηση, η αποτελεσματικότητα και η αξιοπιστία του μηχανισμού του ΕΕΣ θίγονται. Τούτο υπονομεύει την εμπιστοσύνη μεταξύ δικαστικών αρχών, επηρεάζει τη συνεργασία σε διασυνοριακές ποινικές υποθέσεις και αυξάνει τον φόρτο για τα δικαστήρια που πρέπει να αξιολογούν τη συμμόρφωση κατά περίπτωση.

Συναφώς, στις συσκέψεις που πραγματοποίησε το 2025 το φόρουμ υψηλού επιπέδου σχετικά με το μέλλον της ποινικής δικαιοσύνης (High-Level Forum on the Future of Criminal Justice, HLF), με αντικείμενο την ενδεχόμενη θέσπιση ενωσιακών κανόνων σχετικά με την προσωρινή κράτηση και τις υλικές συνθήκες κράτησης, παρατηρήθηκε διάσταση απόψεων. Μια ομάδα συμμετεχόντων τόνισε ότι τα ζητήματα που άπτονται της κράτησης θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σε εθνικό επίπεδο, καθώς εμπίπτουν στην εθνική δικονομική αυτονομία, ενώ άλλη ομάδα ζήτησε την ανάληψη δράσης στο επίπεδο της ΕΕ για την κατάρτιση δεσμευτικών προτύπων προστασίας. Η πρώτη ομάδα τάχθηκε υπέρ της λήψης περαιτέρω μέτρων μη δεσμευτικού δικαίου, όπως είναι η χρηματοδότηση έργων, και υπογράμμισε την αναγκαιότητα να δοθεί έμφαση στην εφαρμογή της σύστασης σχετικά με την κράτηση. Η δεύτερη ομάδα υπογράμμισε την ύπαρξη αξιόπιστων αποδείξεων σχετικά με ελλείψεις στα πρότυπα κράτησης των κρατών μελών και την ανεπάρκεια των υφιστάμενων προληπτικών μηχανισμών στο επίπεδο του Συμβουλίου της Ευρώπης.

⁽²⁾ https://commission.europa.eu/publications/replies-questionnaire-quantitative-information-practical-operation-european-arrest-warrant_el.

⁽³⁾ Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) στις υποθέσεις Aranyosi και Căldăraru (συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-404/15 και C-659/15 PPU), ML (C-220/18 PPU), Dorobantu (C-128/18) και Breian (C-318/24) κατέδειξαν τον τρόπο με τον οποίο οι υλικές συνθήκες κράτησης μπορούν να κλονίσουν στην πράξη την αμοιβαία εμπιστοσύνη.

Μεθοδολογία

Στην παρούσα έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα πρότυπα της ΕΕ σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα κατά την προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης εφαρμόζονται στα 27 κράτη μέλη. Σκοπός είναι η συγκριτική επισκόπηση των υφιστάμενων νομικών πλαισίων και πρακτικών και η ανάδειξη βασικών τομέων σύγκλισης και απόκλισης καθώς και κενών στην εφαρμογή.

Τα κράτη μέλη ενημέρωσαν την Επιτροπή σχετικά με τις ενέργειες που ανέλαβαν σε συνέχεια της σύστασης εντός 24 μηνών από την έκδοσή της. Προς τούτο, το 2024 καταρτίστηκαν ερωτηματολόγια σε συνεργασία με σωφρονιστικούς υπαλλήλους, δικαστές και εισαγγελείς καθώς και με εκπροσώπους της επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη των βασανιστηρίων (CPT) και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA).

Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες κράτησης, το ερωτηματολόγιο επικεντρώνεται κυρίως στην πρακτική εφαρμογή των προτύπων που καθορίζονται στη σύσταση σχετικά με την κράτηση. Πληροφορίες σχετικά με τη νομοθετική εφαρμογή των εν λόγω προτύπων για τις υλικές συνθήκες κράτησης, ανά κράτος μέλος, περιέχονται ήδη στη βάση δεδομένων του FRA για την κράτηση στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, η οποία δημιουργήθηκε κατόπιν αιτήματος της Επιτροπής και στην οποία το κοινό έχει πρόσβαση μέσω της διεύθυνσης <https://fra.europa.eu/en/databases/criminal-detention/>.

Το ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκε επίσης για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής, από τα κράτη μέλη, των δικονομικών δικαιωμάτων κατά την προσωρινή κράτηση και της προσωρινής κράτησης στην πράξη.

Τα ερωτηματολόγια διατέθηκαν μέσω της πύλης EUSurvey στις 24 Ιουλίου 2024. Η Επιτροπή έλαβε τις απαντήσεις όλων των κρατών μελών έως τον Ιούνιο του 2025.

Μολονότι όλες οι σωφρονιστικές αρχές των κρατών μελών συμμετείχαν στην έρευνα, δεν απάντησαν όλες σε κάθε ερώτηση του ερωτηματολογίου. Επιπλέον, τα συστήματα πληροφοριών που στηρίζουν τη συλλογή δεδομένων διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Ορισμένα κράτη μέλη διατηρούν προηγμένες κεντρικές βάσεις δεδομένων οι οποίες παρακολουθούν τα επίπεδα πληρότητας, τα περιστατικά, την απομόνωση, τις καταγγελίες, τη στελέχωση και τη συμμετοχή σε προγράμματα. Άλλα κράτη μέλη στηρίζονται σε αποκεντρωμένη ή μη αυτοματοποιημένη τήρηση αρχείων, η οποία περιορίζει την ικανότητα συγκέντρωσης δεδομένων ή παρακολούθησης τάσεων.

Κατά την αξιολόγηση των πληροφοριών, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι ορισμένα κράτη μέλη είχαν παράσχει ελλιπείς πληροφορίες, ενώ άλλα είχαν υποβάλει πολύ λεπτομερή δεδομένα. Η ποσότητα και η ποιότητα των δεδομένων που παρασχέθηκαν στην Επιτροπή διέφερε σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Επομένως, υπάρχει ο κίνδυνος εξαγωγής στρεβλωμένων συμπερασμάτων ή παρουσίας παραπλανητικής εικόνας σχετικά με την κατάσταση της κράτησης σε επιμέρους κράτη μέλη.

Ως εκ τούτου, ως πρώτο βήμα, η Επιτροπή δημοσιεύει την παρούσα έκθεση, με την οποία παρέχεται γενική επισκόπηση της κατάστασης σε ολόκληρη την ΕΕ όσον αφορά τα δικονομικά δικαιώματα κατά την προσωρινή κράτηση και τις υλικές συνθήκες κράτησης.

Ως δεύτερο βήμα, η Επιτροπή καταρτίζει ενημερωτικά δελτία ανά χώρα σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης συνεργαζόμενη στενά με το Συμβούλιο της Ευρώπης στο πλαίσιο του συνεχιζόμενου κοινού έργου ΕΕ / Συμβουλίου της Ευρώπης ⁽⁴⁾. Τα ενημερωτικά δελτία μπορούν να αποτελέσουν επίσης εύχρηστο εργαλείο για την παροχή σαφούς επισκόπησης της κατάστασης της κράτησης σε κάθε κράτος μέλος και στο πλαίσιο των αξιολογήσεων που διενεργούνται σε σχέση με το ΕΕΣ.

Η προστιθέμενη αξία της παρούσας έκθεσης συνίσταται στην παροχή πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της σύστασης σχετικά με την κράτηση σε ολόκληρη την ΕΕ. Στόχος της ανάλυσης είναι να αξιολογηθεί η συμμόρφωση σε όλα τα κράτη μέλη καθώς και να προσδιοριστούν συστημικά κενά για την κάλυψη των οποίων θα απαιτηθεί περισσότερη σύγκλιση. Στα συμπεράσματα της παρούσας έκθεσης δεν περιγράφονται μόνον ελλείψεις, αλλά αναδεικνύονται επίσης παραδείγματα ορθής πρακτικής.

⁽⁴⁾ <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.

ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΥΠΟΠΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΥΠΟΚΕΙΝΤΑΙ ΣΕ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΚΡΑΤΗΣΗ

1. Η προσωρινή κράτηση ως μέτρο έσχατης ανάγκης και μέτρα εναλλακτικά της κράτησης

(14) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιβάλουν την προσωρινή κράτηση μόνον όταν είναι απολύτως αναγκαίο και ως μέτρο έσχατης ανάγκης, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των ειδικών περιστάσεων κάθε μεμονωμένης περίπτωσης. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν εναλλακτικά μέτρα, όπου είναι δυνατόν.

(15) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν τεκμήριο υπέρ της απόλυσης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να απαιτούν από τις αρμόδιες εθνικές αρχές να φέρουν το βάρος της απόδειξης για την απόδειξη της ανάγκης επιβολής προσωρινής κράτησης.

(16) Για να αποφευχθεί η ακατάλληλη χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα εναλλακτικών μέτρων, όπως τα εναλλακτικά μέτρα που αναφέρονται στην απόφαση-πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στις αποφάσεις περί μέτρων επιτήρησης εναλλακτικά προς την προσωρινή κράτηση.

(17) Στα μέτρα αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται τα εξής: α) ανάληψη δεσμεύσεων εμφάνισης ενώπιον δικαστικής αρχής όπως και όταν απαιτείται, μη παρακώλυσης της απονομής δικαιοσύνης και αποχής από συγκεκριμένη συμπεριφορά, συμπεριλαμβανομένης συμπεριφοράς που σχετίζεται με επάγγελμα ή συγκεκριμένη απασχόληση· β) απαιτήσεις καθημερινής ή τακτικής εμφάνισης ενώπιον δικαστικής αρχής, της αστυνομίας ή άλλης αρχής· γ) απαιτήσεις αποδοχής εποπτείας από υπηρεσία που ορίζεται από τη δικαστική αρχή· δ) απαιτήσεις υποβολής σε ηλεκτρονική παρακολούθηση· ε) απαιτήσεις διαμονής σε συγκεκριμένη διεύθυνση, με ή χωρίς όρους ως προς τον χρόνο παραμονής σ' αυτήν· στ) απαιτήσεις μη απομάκρυνσης από ή προσέλευσης σε συγκεκριμένα μέρη ή περιοχές χωρίς άδεια· ζ) απαιτήσεις μη συναναστροφής με συγκεκριμένα πρόσωπα χωρίς άδεια· η) απαιτήσεις παράδοσης διαβατηρίου ή άλλων εγγράφων ταυτότητας· και θ) απαιτήσεις παροχής ή εξασφάλισης οικονομικών ή άλλων μορφών εγγυήσεων ως προς τη διεξαγωγή της εκκρεμούς δίκης.

(18) Επιπλέον, όταν ορίζεται χρηματική εγγύηση ως προϋπόθεση για την απόλυση υπόπτου

Στα περισσότερα νομικά πλαίσια, η στέρηση της ελευθερίας πριν από την καταδίκη επιτρέπεται όταν αποτελεί αναγκαίο και αναλογικό μέτρο και όταν η κράτηση δεν μπορεί να αντικατασταθεί με λιγότερο παρεμβατικό μέτρο. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η απαίτηση αυτή προβλέπεται ρητώς στη νομοθεσία· σε άλλα, εφαρμόζεται μέσω της νομολογίας και της συνεπούς δικαστικής πρακτικής. Ακόμη και όταν η αρχή αυτή δεν κωδικοποιείται ρητώς, τα δικαστήρια προβαίνουν σε εκτιμήσεις αναλογικότητας οι οποίες περιορίζουν αποτελεσματικά την κράτηση σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Κανένα κράτος μέλος δεν προβλέπει αυτόματη προσωρινή κράτηση για οποιαδήποτε κατηγορία αδικημάτων ή εικαζόμενων αδικημάτων. Σε μικρό αριθμό συστημάτων, τα σοβαρά εγκλήματα μπορεί να δημιουργούν μαχητό τεκμήριο

υπέρ της κράτησης, αλλά οι δικαστές οφείλουν παρ' όλα αυτά να προβαίνουν σε εξατομικευμένη εκτίμηση βασισμένη στην αναγκαιότητα και την αναλογικότητα.

Σε όλα τα κράτη μέλη οι δικαστικές αρχές είναι αρμόδιες για τη λήψη στερητικών της ελευθερίας μέτρων ασφάλειας και οφείλουν να εκδίδουν αιτιολογημένη απόφαση στην οποία προσδιορίζουν τους λόγους για τους οποίους εναλλακτικά μέτρα δεν μπορούν να επιτύχουν τους επιδιωκόμενους στόχους.

Όλα τα κράτη μέλη προβλέπουν μέτρα εναλλακτικά της προσωρινής κράτησης, μολονότι η διάρθρωση και η διαθεσιμότητά τους ποικίλλουν. Τα συνήθη μέτρα περιλαμβάνουν υποχρεώσεις εμφάνισης ενώπιον αρχών, περιορισμούς στην επικοινωνία ή στις μετακινήσεις, απαιτήσεις διαμονής, απαγορεύσεις μετακινήσεων, παράδοση ταξιδιωτικών εγγράφων, οικονομικές εγγυήσεις και διάφορες μορφές ηλεκτρονικής παρακολούθησης ή απόλυσης υπό επιτήρηση. Ορισμένα συστήματα προβλέπουν μη εξαντλητικό κατάλογο εναλλακτικών μέτρων τα οποία παρέχουν στα δικαστήρια τη δυνατότητα να προσαρμόζουν τις συνθήκες στις προσωπικές περιστάσεις του κατηγορουμένου. Άλλα συστήματα προβλέπουν πιο περιοριστικούς καταλόγους, αλλά εφαρμόζουν παρ' όλα αυτά εναλλακτικά μέτρα κατά περίπτωση, ειδικότερα όταν ο κίνδυνος μπορεί να μετριαστεί επαρκώς χωρίς κράτηση.

Ηλεκτρονική παρακολούθηση είναι διαθέσιμη στα περισσότερα κράτη μέλη, μολονότι η χρήση της παραμένει ανομοιόμορφη λόγω τεχνικών περιορισμών, ελλείψεων προσωπικού ή απαιτήσεων, όπως η σταθερή κατοικία. Ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν ευρέως την ηλεκτρονική παρακολούθηση, ενώ άλλα την εφαρμόζουν μετά την καταδίκη ή σπανίως. Η εγγυοδοσία εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά προσλαμβάνει διάφορες μορφές. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η εγγυοδοσία αποτελεί κυρίως εγγύηση για την εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστηρίου ή τη συμμόρφωσή του με τους κανόνες που διέπουν την απόλυση υπό όρους, ενώ σε άλλα λειτουργεί ως κεντρικό χαρακτηριστικό της διαδικασίας απόλυσης και στηρίζεται σε συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία. Οι παραλλαγές του μέτρου αφορούν το αν τα δικαστήρια οφείλουν να προτείνουν αυτεπαγγέλτως την εγγυοδοσία, τον τρόπο με τον οποίο τα δικαστήρια εξακριβώνουν αν το ποσό είναι ανάλογο προς τις οικονομικές δυνατότητες του υπόπτου και το αν ο ύποπτος μπορεί να πληρώσει με δόσεις. Πολλά κράτη μέλη στηρίζονται σπανίως στην εγγυοδοσία και προτιμούν, αντ' αυτής, την επιβολή υποχρεώσεων εμφάνισης ενώπιον αρχών ή περιορισμού μετακινήσεων.

Οι μηχανισμοί επιτήρησης σε σχέση με τα εναλλακτικά μέτρα διαφέρουν επίσης. Οι υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε πολλά κράτη μέλη, καθώς παρέχουν παρακολούθηση, ελέγχους συμμόρφωσης και προδικαστικές εκθέσεις που βοηθούν τα δικαστήρια να καθορίσουν κατάλληλους όρους. Άλλα συστήματα στηρίζονται σε τέτοιες εκθέσεις μόνο σε περίπλοκες υποθέσεις ή όταν εξετάζεται το ενδεχόμενο ηλεκτρονικής παρακολούθησης. Τα συνήθη εμπόδια στη λήψη εναλλακτικών μέτρων κατά το στάδιο της προδικασίας είναι η έλλειψη σταθερής κατοικίας, οι περιορισμένοι κοινωνικοί ή οικογενειακοί δεσμοί, η ανεπάρκεια πόρων για την επιτήρηση και οι διοικητικές καθυστερήσεις που οφείλονται σε έλλειψη προσωπικού.

Το ευρωπαϊκό ένταλμα επιτήρησης (απόφαση-πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ), το οποίο προορίζεται να διευκολύνει τη διασυνοριακή αναγνώριση προδικαστικών εναλλακτικών λύσεων, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σπανίως. Μολονότι όλα σχεδόν τα κράτη μέλη έχουν μεταφέρει τη σχετική πράξη στην εσωτερική έννομη τάξη τους, η πρακτική εφαρμογή της παραμένει περιορισμένη λόγω διοικητικής περιπλοκότητας, μειωμένης επίγνωσης από τους

επαγγελματίες του κλάδου και προβληματισμών σχετικά με τη δυνατότητα επιβολής του μέτρου.

Τα ευάλωτα άτομα δεν υπάγονται γενικά σε χωριστά νομικά καθεστώτα, αλλά τα δικαστήρια, όταν αποφασίζουν σχετικά με την κράτηση ή τη λήψη εναλλακτικών μέτρων, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη ατομικές περιστάσεις, όπως είναι η αναπηρία, η ηλικία, η εγκυμοσύνη, η ασθένεια ή η κοινωνική περιθωριοποίηση. . Ορισμένα κράτη μέλη διαθέτουν ρητές νομοθετικές διατάξεις οι οποίες προωθούν μέτρα μη στερητικά της ελευθερίας σε υποθέσεις που αφορούν ευάλωτα άτομα.

Γενικές τάσεις

Συνολικά, στα κράτη μέλη παρατηρούνται τρία ευρέα μοντέλα:

- συστήματα τα οποία συνδυάζουν την ύπαρξη ισχυρών νομικών εγγυήσεων με την τακτική χρήση μέτρων εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης και ανεπτυγμένες δομές επιτήρησης·
- συστήματα με λεπτομερή νομικά πλαίσια, αλλά ασυνεπή εφαρμογή λόγω περιορισμών όσον αφορά τους πόρους ή τεχνικών περιορισμών·
- συστήματα στα οποία προβλέπονται μεν μέτρα εναλλακτικά της προσωρινής κράτησης, αλλά εφαρμόζονται σπανίως, και στα οποία η επακόλουθη εξουσία εκτίμησης του δικαστηρίου καταλήγει συχνά σε υπερβολική χρήση της προσωρινής κράτησης.

Τα περισσότερα κράτη μέλη κατοχυρώνουν, είτε στη νομοθεσία είτε στη νομολογία, την αρχή της κράτησης ως μέτρου έσχατης ανάγκης και προβλέπουν εναλλακτικά μέτρα, όπως υποχρεώσεις εμφάνισης ενώπιον αρχών, εγγυοδοσία, ηλεκτρονική παρακολούθηση ή περιορισμοί μετακινήσεων. Ωστόσο, η εφαρμογή τέτοιων μέτρων στην πράξη, κατά το στάδιο της προδικασίας, διαφέρει σε μεγάλο βαθμό και παρεμποδίζεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, λόγω τεχνικών περιορισμών και έλλειψης εμπιστοσύνης ή πόρων. Η χρήση του ευρωπαϊκού εντάλματος επιτήρησης παραμένει επίσης περιορισμένη. Ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να εφαρμόζουν υποχρεωτική προσωρινή κράτηση για ορισμένα αδικήματα, μολονότι τούτο σπανίζει.

2. Εύλογες υπόνοιες και λόγοι προσωρινής κράτησης

(19) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιβάλουν προσωρινή κράτηση μόνο βάσει εύλογης υπόνοιας η οποία δημιουργείται με προσεκτική κατά περίπτωση αξιολόγηση, ότι ο ύποπτος έχει διαπράξει το εν λόγω αδίκημα, και θα πρέπει να περιορίζουν τους νομικούς λόγους για επιβολή προσωρινής κράτησης σε περιπτώσεις: α) κινδύνου διαφυγής· β) κινδύνου διάπραξης νέων αδικημάτων· γ) κινδύνου παρακώλυσης της απονομής της δικαιοσύνης από τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο· ή δ) κινδύνου απειλής για τη δημόσια τάξη.

(20) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε κίνδυνος προσδιορίζεται βάσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της υπόθεσης, αλλά δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα εξής: α) στη φύση και τη σοβαρότητα του εικαζόμενου αδικήματος· β) στην ποινή που ενδέχεται να επιβληθεί σε περίπτωση καταδίκης· γ) στην ηλικία, την υγεία, τον χαρακτήρα, τις προηγούμενες καταδίκες και την προσωπική και κοινωνική κατάσταση του υπόπτου, και ιδίως τους δεσμούς που έχει με την κοινότητα· και δ) στη συμπεριφορά του υπόπτου, ιδίως τον τρόπο με τον οποίο εκπλήρωσε τυχόν υποχρεώσεις που του έχουν επιβληθεί στο πλαίσιο προηγούμενης ποινικής διαδικασίας. Το γεγονός ότι ο ύποπτος δεν είναι υπήκοος του κράτους στο οποίο εικάζεται ότι διαπράχθηκε το αδίκημα, ή ότι δεν συνδέεται άλλως με αυτό, δεν αρκεί από μόνο του για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπάρχει κίνδυνος φυγής.

(21) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να επιβάλουν προσωρινή κράτηση μόνο για αδικήματα που επισύρουν ελάχιστη στερητική της ελευθερίας ποινή 1 έτους

Σε όλα τα κράτη μέλη η προσωρινή κράτηση απαιτεί να πληρούνται σωρευτικά δύο προϋποθέσεις, ήτοι επαρκώς τεκμηριωμένος βαθμός υπόνοιας όσον αφορά τη διάπραξη του αδικήματος και συγκεκριμένοι νόμιμοι λόγοι που καταδεικνύουν την αναγκαιότητα της κράτησης. Μολονότι η ορολογία διαφέρει στα κράτη μέλη —«εύλογη υπόνοια», «σοβαρές ενδείξεις» ή «πιθανολόγηση»— το υποκείμενο μέτρο απόδειξης είναι παρόμοιο. Συγκεκριμένα, η υπόνοια πρέπει να βασίζεται σε αντικειμενικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία υπερβαίνουν την απλή εικασία, αλλά δεν ανέρχονται στο επίπεδο της απόδειξης που απαιτείται για την καταδίκη.

Το όριο απόδειξης το οποίο οφείλουν να εφαρμόζουν τα δικαστήρια βρίσκεται μεταξύ της απλής αστυνομικής υπόνοιας και του μέτρου που εφαρμόζεται στη δίκη. Οι δικαστικές αρχές πρέπει να είναι πεπεισμένες για την ύπαρξη σαφών και επαληθεύσιμων ενδείξεων οι οποίες συνδέουν τον κατηγορούμενο με την εικαζόμενη εγκληματική συμπεριφορά. Ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν συγκριτικά υψηλό όριο απόδειξης και απαιτούν σαφή πραγματικά στοιχεία· άλλα στηρίζονται στην εσωτερική δικανική πεποίθηση, κατά τρόπο συνεπή με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Σε ορισμένα συστήματα, η κράτηση δεν διατάσσεται έως ότου απαγγελθούν επίσημα κατηγορίες, ενώ άλλα συστήματα επιτρέπουν την προσωρινή κράτηση για σύντομες περιόδους όταν επίκειται τυπική επιβεβαίωση της υπόνοιας.

Τα ελάχιστα όρια των ποινών διαφέρουν επίσης. Ορισμένα κράτη μέλη περιορίζουν την προσωρινή κράτηση σε αδικήματα που επισύρουν ποινές που υπερβαίνουν ένα καθορισμένο επίπεδο, ενώ άλλα δεν επιβάλλουν ελάχιστο νόμιμο όριο, αλλά εφαρμόζουν παρ' όλα αυτά αρχές αναλογικότητας στην πράξη.

Οι αναγνωρισμένοι λόγοι κράτησης είναι εναρμονισμένοι σε μεγάλο βαθμό. Όλα τα συστήματα επιτρέπουν την κράτηση λόγω κινδύνου φυγής, κινδύνου παρακώλυσης της έρευνας και κινδύνου διάπραξης νέων αδικημάτων. Ορισμένα συστήματα περιλαμβάνουν επίσης στους λόγους κράτησης την απειλή για τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια. Τα δικαστήρια εκτιμούν τον κίνδυνο μέσω συνολικής αξιολόγησης των προσωπικών περιστάσεων του κατηγορουμένου, συμπεριλαμβανομένων της κατοικίας, της απασχόλησης, των κοινωνικών δεσμών, της ιθαγένειας, της προηγούμενης συμπεριφοράς και της σοβαρότητας του αδικήματος. Η έλλειψη σταθερής κατοικίας θεωρείται ευρέως ως επιβαρυντικός παράγοντας, μολονότι τα κράτη μέλη εκτιμούν με διαφορετικό τρόπο τη διασυνοριακή κατοικία εντός της ΕΕ και ορισμένα εξ αυτών δέχονται την ύπαρξη δεσμών εντός της ΕΕ ως παράγοντα μετριασμού του κινδύνου βάσει αρχών αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Οι εκτιμήσεις κινδύνου πραγματοποιούνται ατομικά σε κάθε περίπτωση. Οι δικαστές εξετάζουν τη σοβαρότητα του αδικήματος, τη δυνητική ποινή, τους δεσμούς του υπόπτου με την κοινότητα, το ποινικό μητρώο και τη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της έρευνας. Επί του παρόντος, κανένα κράτος μέλος δεν χρησιμοποιεί αυτοματοποιημένα ή αλγοριθμικά εργαλεία για την εκτίμηση κινδύνου· οι αποφάσεις λαμβάνονται αποκλειστικά από τους δικαστές σύμφωνα με την εξουσία εκτίμησης που διαθέτουν.

Η υγεία, η ηλικία και η αναπηρία είναι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν συνήθως την εκτίμηση σχετικά με την αναγκαιότητα προσωρινής κράτησης. Ορισμένες δικαιοδοσίες επιτρέπουν την απόλυση ή την κατ' οίκον κράτηση για ιατρικούς ή ανθρωπιστικούς λόγους, ενώ άλλες παρέχουν θεραπευτικά εναλλακτικά μέτρα ήδη από το στάδιο της προδικασίας για άτομα εξαρτημένα από ουσίες ή άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας. Ωστόσο, σε άλλα κράτη μέλη τούτο δεν είναι δυνατό λόγω του τεκμηρίου αθωότητας. Λόγοι που σχετίζονται με την ευάλωτη κατάσταση του προσώπου μπορεί να δικαιολογούν τη λήψη λιγότερο παρεμβατικών μέτρων ή να απαγορεύουν πλήρως την κράτηση σε ορισμένες περιπτώσεις.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, τα δικαστήρια στηρίζονται σε συνδυασμό ορίων απόδειξης και δικαιολογητικών λόγων βασισμένων στον κίνδυνο για να εξακριβώσουν αν απαιτείται προσωρινή κράτηση. Ωστόσο, το όριο για την επιβολή της προσωρινής κράτησης, για παράδειγμα «εύλογη υπόνοια» ή «σοβαρές ενδείξεις ενοχής», ορίζεται με διαφορετικό τρόπο στα κράτη μέλη. Η εξουσία εκτίμησης των δικαστηρίων κατέχει κεντρική θέση στα κράτη μέλη και κανένα σύστημα δεν στηρίζεται σε αυτοματοποιημένα εργαλεία. Παράγοντες που σχετίζονται με την ευάλωτη κατάσταση του προσώπου λαμβάνονται υπόψη σε πολλά κράτη μέλη.

3. Σκεπτικό των αποφάσεων περί προσωρινής κράτησης

(22) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε απόφαση δικαστικής αρχής για επιβολή προσωρινής κράτησης, για παράταση της εν λόγω προσωρινής κράτησης ή για επιβολή εναλλακτικών μέτρων αιτιολογείται δεόντως και γίνεται αναφορά στις ειδικές περιστάσεις που αφορούν τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο οι οποίες δικαιολογούν την κράτησή του. Θα πρέπει να παρέχεται αντίγραφο της απόφασης στο επηρεαζόμενο πρόσωπο, το οποίο θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους μέτρα εναλλακτικά

Το σκεπτικό των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί βασική εγγύηση διασφάλισης διαφάνειας, αμεροληψίας και νομιμότητας όταν λαμβάνεται απόφαση επιβολής ή συνέχισης της προσωρινής κράτησης. Όλα τα κράτη μέλη απαιτούν από τα δικαστήρια να εκδίδουν αιτιολογημένες αποφάσεις στις οποίες περιγράφονται αναλυτικά οι πραγματικοί και οι νομικοί λόγοι που επιβάλλουν την κράτηση, εξηγούνται οι λόγοι για τους οποίους τα εναλλακτικά μέτρα δεν είναι κατάλληλα και καταδεικνύεται ότι η συνέχιση της κράτησης παραμένει αναγκαίο και αναλογικό μέτρο.

Το στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφάλειας πρέπει να ταυτοποιεί τον κατηγορούμενο, να προσδιορίζει τα εικαζόμενα αδικήματα, να παραθέτει τις σχετικές διατάξεις, να περιγράφει τους λόγους για την επιβολή της κράτησης και να εκθέτει την πραγματική βάση στην οποία στηρίζονται τόσο η υπόνοια όσο και η αναγκαιότητα.

Πολλά κράτη μέλη προβλέπουν αυστηρές προθεσμίες για την έκδοση γραπτών αποφάσεων, οι οποίες κυμαίνονται από άμεση παροχή έως παράδοση εντός 24 ή 48 ωρών. Το γραπτό σκεπτικό είναι απαραίτητο για την άσκηση ενδίκου μέσου και η έλλειψη σκεπτικού καθιστά συνήθως ανίσχυρη την απόφαση.

Τα δικαστήρια θα πρέπει να παρέχουν εξατομικευμένο σκεπτικό και να μη χρησιμοποιούν στερεότυπη ή τυποποιημένη διατύπωση, μολοντί τέτοια διατύπωση εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σε ορισμένα κράτη μέλη. Οι δικαστικές αρχές οφείλουν να εξετάζουν τις προσωπικές περιστάσεις και να καταδεικνύουν τους λόγους για τους οποίους η κράτηση είναι απαραίτητη στη συγκεκριμένη περίπτωση. Οι αξιολογήσεις της αναλογικότητας, οι οποίες απαιτούν τη ρητή στάθμιση του δημόσιου συμφέροντος και της προσωπικής ελευθερίας, έχουν τυπικό χαρακτήρα σε πλείονα κράτη μέλη. Άλλα συστήματα στηρίζονται στη νομολογία για την επιβολή παρόμοιων υποχρεώσεων.

Όλα τα κράτη μέλη απαιτούν από τα δικαστήρια να δικαιολογούν τη απόρριψη μέτρων εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης προτού διατάξουν την κράτηση. Συνήθεις λόγοι είναι η σοβαρότητα του αδικήματος, η παράβαση όρων στο παρελθόν, η έλλειψη σταθερής κατοικίας ή ο υψηλός κίνδυνος διάπραξης νέων αδικημάτων. Σε κράτη μέλη στα οποία οι απαιτήσεις είναι λιγότερο τυπικές, τα δικαστήρια εξακολουθούν να μπορούν να εξετάζουν εμμέσως εναλλακτικά μέτρα.

Οι αποφάσεις πρέπει να κοινοποιούνται αμελλητί στον κατηγορούμενο, συνοδευόμενες από μετάφραση, όταν απαιτείται. Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν την έκδοση προφορικής απόφασης με επακόλουθη παροχή γραπτού αντιγράφου· άλλα επιδίδουν αμέσως απόφαση με μορφή εγγράφου.

Γενικές τάσεις

Μολονότι τα περισσότερα κράτη μέλη απαιτούν από τους δικαστές να εκδίδουν εξατομικευμένες και αιτιολογημένες αποφάσεις όταν διατάσσουν την προσωρινή κράτηση, το σκεπτικό μπορεί να προσλαμβάνει διάφορες μορφές και ορισμένα κράτη μέλη στηρίζονται σε τυποποιημένη διατύπωση ή υποδείγματα. Τα περισσότερα κράτη μέλη τάσσουν επίσης αυστηρές προθεσμίες για την έκδοση γραπτών αποφάσεων. Η υποχρέωση εξέτασης και απόρριψης εναλλακτικών μέτρων προβλέπεται στην πράξη σε όλα τα κράτη μέλη, ακόμη και όταν έχει λιγότερο τυπικό χαρακτήρα.

4. Περιοδική επανεξέταση της προσωρινής κράτησης

(23) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι δικαστική αρχή επανεξετάζει περιοδικά αν εξακολουθούν να ισχύουν οι λόγοι για τους οποίους ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος κρατείται προσωρινά. Μόλις παύσουν να υφίστανται οι λόγοι κράτησης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την απόλυση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

(24) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν την κίνηση περιοδικής επανεξέτασης των αποφάσεων περί προσωρινής κράτησης κατόπιν αιτήματος του κατηγορουμένου ή αυτεπαγγέλτως από δικαστική αρχή.

(25) Τα κράτη μέλη θα πρέπει, καταρχήν, να περιορίζουν το χρονικό διάστημα μεταξύ των επανεξετάσεων σε 1 μήνα κατ' ανώτατο όριο, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχει να διακρίνει με κατ' ελάχιστο πέντε ημερησά...

Η τακτική δικαστική επανεξέταση της προσωρινής κράτησης αποτελεί θεμελιώδη εγγύηση σε όλα τα κράτη μέλη, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι η στέρηση της ελευθερίας παραμένει δικαιολογημένη καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Όλα τα κράτη μέλη προβλέπουν μηχανισμούς για την εκ νέου αξιολόγηση της κράτησης, μολονότι η διάρθρωση, η συχνότητα και οι διαδικαστικές λεπτομέρειες διαφέρουν σημαντικά. Οι επανεξετάσεις μπορεί να πραγματοποιούνται ανά καθορισμένα από τον νόμο διαστήματα, σε κρίσιμα στάδια της διαδικασίας ή κατόπιν αιτήματος της υπεράσπισης ή της εισαγγελικής αρχής.

Στα κράτη μέλη που προβλέπουν επανεξέταση ανά καθορισμένα χρονικά διαστήματα, τα δικαστήρια αξιολογούν εκ νέου την κράτηση ανά μερικές εβδομάδες ή μερικούς μήνες. Τέτοιες συχνές, προγραμματισμένες επανεξετάσεις διασφαλίζουν ότι οι δικαστές αξιολογούν αν οι λόγοι κράτησης συντρέχουν ακόμη, αν η υπόνοια παραμένει επαρκώς τεκμηριωμένη και αν εναλλακτικά μέτρα μπορούν να αντικαταστήσουν την προσωρινή κράτηση. Σε άλλα συστήματα, η επανεξέταση συνδέεται με στάδια της διαδικασίας, όπως είναι η ολοκλήρωση των σταδίων της έρευνας ή η διαβίβαση της υπόθεσης στα δικαστήρια. Μια τρίτη ομάδα κρατών μελών στηρίζεται πρωτίστως σε επανεξετάσεις τις οποίες ζητεί η υπεράσπιση, μολονότι τα δικαστήρια διατηρούν την εξουσία επανεξέτασης της κράτησης αυτεπαγγέλτως.

Ο κατηγορούμενος και ο συνήγορος υπεράσπισης έχουν συνήθως το δικαίωμα να συμμετέχουν σε διαδικασίες επανεξέτασης. Πολλά κράτη μέλη απαιτούν τη διεξαγωγή προφορικών διαδικασιών, στις οποίες ο κατηγορούμενος εμφανίζεται ενώπιον δικαστή, ενώ άλλα

επιτρέπουν τη διεξαγωγή έγγραφων διαδικασιών για συνήθεις επανεξετάσεις. Η εισαγγελική αρχή συμμετέχει συνήθως στις προφορικές διαδικασίες, η δε υπεράσπιση μπορεί να υποβάλλει υπομνήματα, να προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία και να υποβάλλει αιτήματα απόλυσης. Γενικά, παρέχονται υπηρεσίες διερμηνείας και μετάφρασης, όταν είναι αναγκαίες.

Σε πολλά κράτη μέλη, οι δικαστές που αξιολογούν εκ νέου την κράτηση οφείλουν να εξετάζουν εκ νέου την αποδεικτική βάση της υπόνοιας, τη λυσιτέλεια και την ευρωστία των παραγόντων κινδύνου καθώς και τον αναλογικό χαρακτήρα της συνέχισης της προσωρινής κράτησης λαμβανομένου υπόψη του χρόνου που έχει παρέλθει. Γενικά τα δικαστήρια πρέπει να εξετάζουν επίσης αν οι εξελίξεις στην υπόθεση —όπως ο μειωμένος κίνδυνος φυγής, η ολοκλήρωση των σταδίων της έρευνας ή η βελτίωση των προσωπικών περιστάσεων— δικαιολογούν την αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με λιγότερο παρεμβατικά εναλλακτικά μέτρα. Ορισμένα κράτη μέλη απαιτούν η μεταβολή των περιστάσεων να αναλύεται ρητώς σε κάθε επανεξέταση.

Η έγκαιρη ανακοίνωση των αποφάσεων επανεξέτασης αποτελεί πάγια πρακτική στα κράτη μέλη. Κοινοποιήσεις παρέχονται γενικά εγγράφως στον κατηγορούμενο, τον συνήγορο υπεράσπισης και τις ενδιαφερόμενες αρχές. Σε ορισμένα κράτη μέλη, αυτοματοποιημένα ή κεντρικά συστήματα επικοινωνίας διευκολύνουν την ταχεία διαβίβαση αποφάσεων και ημερομηνιών διεξαγωγής ακρόασης.

Σε πολλά συστήματα, ο δικαστικός έλεγχος γίνεται διεξοδικότερος καθώς επιμηκύνεται η διάρκεια της κράτησης. Τα ανώτερα δικαστήρια ενδέχεται να πρέπει να επανεξετάζουν την παρατεταμένη κράτηση ή ενδέχεται να εφαρμόζονται ειδικές διαδικασίες εποπτείας μετά την παρέλευση ορισμένου χρονικού διαστήματος.

Γενικές τάσεις

Τακτική δικαστική επανεξέταση της προσωρινής κράτησης απαιτείται στα περισσότερα κράτη μέλη, συχνά ανά καθορισμένα χρονικά διαστήματα. Ωστόσο, ο χρόνος, η συχνότητα και η διεξοδικότητα της επανεξέτασης διαφέρουν σημαντικά. Σε πολλά κράτη μέλη, η επανεξέταση διεξάγεται μέσω έγγραφης διαδικασίας.

5. Ακρόαση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου

(26) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος εξετάζεται αυτοπροσώπως ή διά νόμιμου εκπροσώπου με εκατέρωθεν προφορική ακρόαση ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής αρχής η οποία λαμβάνει απόφαση για την προσωρινή κράτηση. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις για την προσωρινή κράτηση λαμβάνονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

(27) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου να δικαστεί εντός εύλογου χρονικού διαστήματος. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι υποθέσεις στις οποίες έχει επιβληθεί προσωρινή

Το δικαίωμα ακρόασης πριν από την έκδοση οποιασδήποτε απόφασης με την οποία επιβάλλεται ή παρατείνεται η προσωρινή κράτηση διασφαλίζεται σε όλα τα κράτη μέλη. Όλα τα κράτη μέλη απαιτούν τα πρόσωπα που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους να προσάγονται ταχέως ενώπιον δικαστικής αρχής και να έχουν τη δυνατότητα να εκθέσουν την άποψή τους προσωπικά ή μέσω συνηγόρου υπεράσπισης.

Οι προθεσμίες που προβλέπονται από τον νόμο για την προσαγωγή κρατουμένων ενώπιον δικαστηρίου είναι γενικά αυστηρές και κυμαίνονται συνήθως από 24 έως 48 ώρες. Σε μικρό αριθμό κρατών μελών προβλέπονται προθεσμίες ανώτατης διάρκειας 72 ή 96 ωρών σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αλλά τέτοιες παρατάσεις παραμένουν περιορισμένες. Η ακρόαση πρέπει να διεξάγεται ταχέως και η υπέρβαση των νόμιμων προθεσμιών συνεπάγεται συχνά την αυτόματη απόλυση.

Σε όλα τα κράτη μέλη, η διαδικασία σχετικά με την κράτηση διεξάγεται προφορικά και κατ' αντιμωλία. Η διαδικασία διεξάγεται με τη συμμετοχή του συνηγόρου υπεράσπισης και, κατά περίπτωση, της εισαγγελικής αρχής. Η παράσταση συνηγόρου υπεράσπισης είναι ως επί το πλείστον υποχρεωτική και η διαδικασία δεν μπορεί να συνεχιστεί χωρίς την παρουσία δικηγόρου. Ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των επικοινωνιών μεταξύ του κατηγορουμένου και του συνηγόρου υπεράσπισης προστατεύεται ως βασική συνιστώσα της δίκαιης δίκης.

Ο κατηγορούμενος θα πρέπει να παρίσταται αυτοπροσώπως στην πρώτη ακρόαση σχετικά με την κράτηση. Επακόλουθες ακροάσεις μπορούν να διεξάγονται μέσω βιντεοδιάσκεψης, μολονότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών διαφέρουν σχετικά με το αν, προς τούτο, απαιτείται η συγκατάθεση του κατηγορουμένου. Ορισμένα κράτη μέλη απαγορεύουν την εξ αποστάσεως συμμετοχή στις αρχικές ακροάσεις, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι οι δικαστές είναι σε θέση να αξιολογήσουν τον κατηγορούμενο άμεσα προτού διατάξουν την προσωρινή κράτηση.

Η πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας είναι ουσιώδους σημασίας για την αποτελεσματική συμμετοχή. Πολλά συστήματα παρέχουν άμεση πρόσβαση σε σχετικά αποδεικτικά στοιχεία όταν ζητείται η λήψη του μέτρου της προσωρινής κράτησης, ενώ άλλα επιβάλλουν αυστηρά χρονοδιαγράμματα γνωστοποίησης στοιχείων πριν από την ακρόαση.

Οι ακροάσεις τεκμηριώνονται με τυπικό τρόπο. Η τήρηση έγγραφων πρακτικών απαιτείται σε όλα τα κράτη μέλη και η οπτικοακουστική καταγραφή της διαδικασίας καθίσταται ολοένα και πιο συνηθισμένη. Η διάρκεια των ακροάσεων ποικίλλει και ορισμένα κράτη μέλη διεξάγουν σύντομες και στοχευμένες ακροάσεις, οι οποίες διαρκούν μόνο 15 λεπτά περίπου, ενώ οι ακροάσεις σε περίπλοκες υποθέσεις ή σε διαδικασίες που αφορούν περισσότερα πρόσωπα μπορούν να έχουν πολύ μεγαλύτερη διάρκεια και να παρατείνονται επί πλείονες ώρες. Ως επί το πλείστον, οι αποφάσεις εκδίδονται αμέσως ή εντός σύντομου χρονικού διαστήματος μετά την ακρόαση.

Σε ορισμένα κράτη μέλη διεξάγονται εξαιρετικά δομημένες και τυπικές διαδικασίες ακρόασης, με λεπτομερείς νομικές απαιτήσεις όσον αφορά τον χρόνο, την τεκμηρίωση και τα δικαιώματα απόδειξης. Άλλα κράτη μέλη εφαρμόζουν πιο ευέλικτες προσεγγίσεις. Οι πρακτικές βιντεοδιάσκεψης διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό και αντικατοπτρίζουν διαφορές στην τεχνολογική υποδομή, τη νομική φιλοσοφία και τις απόψεις σχετικά με την αναγκαιότητα της φυσικής παρουσίας του κατηγορουμένου.

Γενικές τάσεις

Μολονότι από τη συγκριτική ανάλυση προκύπτει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν γενικά το δικαίωμα των κατηγορουμένων σε ακρόαση πριν από την έκδοση απόφασης σχετικά με προσωρινή κράτηση, παρατηρούνται διαφορές στην πρόσβαση στη δικογραφία και στα δικαιώματα επικοινωνίας με τον συνήγορο υπεράσπισης. Οι πρακτικές βιντεοδιάσκεψης διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών.

6. Αποτελεσματικά μέσα έννομης προστασίας και δικαίωμα προσφυγής

(28) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι που στερούνται την ελευθερία τους έχουν δυνατότητα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, το οποίο είναι αρμόδιο να ελέγξει τη νομιμότητα της κράτησής τους και, κατά περίπτωση, να διατάξει την απόλυσή τους.

(29) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν στους υπόπτους ή τους κατηγορουμένους που

Η δυνατότητα προσβολής της απόφασης προσωρινής κράτησης αποτελεί θεμελιώδη εγγύηση η οποία ενσωματώνεται σε όλα τα εθνικά συστήματα. Τα κράτη μέλη προβλέπουν πλείονες τρόπους προσβολής των αποφάσεων λήψης στερητικών της ελευθερίας μέτρων ασφάλειας, με τους οποίους διασφαλίζεται ότι τα πρόσωπα έχουν αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Τρία είναι τα συνηθέστερα μέσα έννομης προστασίας. Το πρώτο μέσο έννομης προστασίας είναι η άσκηση τακτικού ενδίκου μέσου κατά της απόφασης με την οποία επιβάλλεται ή διατηρείται η προσωρινή κράτηση. Τέτοιες προσφυγές εξετάζονται συνήθως από ανώτερα δικαστήρια και κρίνονται εντός καθορισμένης προθεσμίας για την αποφυγή αδικαιολόγητης παράτασης της προσωρινής κράτησης. Το δεύτερο μέσο έννομης προστασίας είναι οι αιτήσεις απόλυσης ή αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Οι αιτήσεις αυτές μπορούν συνήθως να υποβάλλονται οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Το τρίτο μέσο έννομης προστασίας περιλαμβάνει την υποβολή αίτησης habeas corpus —διαδικασία επανεξέτασης της νομιμότητας της κράτησης— με την οποία οι κρατούμενοι μπορούν να προσβάλουν τη νομιμότητα της κράτησής τους.

Τα πρόσωπα πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους να προσβάλουν την απόφαση κράτησης κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης. Οι έγγραφες αποφάσεις περιέχουν συχνά ρητές πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα άσκησης προσφυγής. Η παροχή υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης διασφαλίζει ότι οι κατηγορούμενοι κατανοούν τα διαθέσιμα μέσα έννομης προστασίας, ανεξαρτήτως γλωσσικών εμποδίων.

Η άσκηση προσφυγής κατά κανόνα δεν αναστέλλει την εκτέλεση των διαταγών προσωρινής κράτησης, αλλά τα δικαστήρια πρέπει να αποφαινόμεθα επ' αυτής ταχέως. Οι προθεσμίες για την έκδοση απόφασης διαφέρουν στα κράτη μέλη και κυμαίνονται από 24 ώρες έως πλείονες ημέρες ή εβδομάδες, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες δεν προβλέπονται προθεσμίες. Ωστόσο, στα κράτη μέλη στα οποία δεν προβλέπεται προθεσμία από τον νόμο, τα δικαστήρια αποδίδουν προτεραιότητα στις προσφυγές που ασκούνται κατά απόφασης προσωρινής κράτησης για την αποφυγή αδικαιολόγητης συνέχισης της κράτησης.

Κατά την επανεξέταση, τα δικαστήρια αξιολογούν τόσο τη νομιμότητα όσο και τον αναλογικό χαρακτήρα του μέτρου. Τα δικαστήρια αξιολογούν αν η υπόνοια και οι παράγοντες κινδύνου εξακολουθούν να ισχύουν και αν η λήψη μέτρων εναλλακτικών της προσωρινής κράτησης

μπορεί να μετριάσει επαρκώς τους κινδύνους. Εάν εκλείψει η βάση για την προσωρινή κράτηση, τα δικαστήρια οφείλουν να διατάξουν την απόλυση του κρατουμένου. Ορισμένα κράτη μέλη διαθέτουν ταχείες διαδικασίες δικαστικής επανεξέτασης (όπως η διαδικασία *référé-liberté*), οι οποίες έχουν σχεδιαστεί ειδικά για την αντιμετώπιση επείγουσών περιπτώσεων.

Μολονότι λιγοστά κράτη μέλη προβλέπουν ειδικούς μηχανισμούς για τους ευάλωτους κρατουμένους, σε τέτοιες περιπτώσεις εφαρμόζονται επίσης οι γενικές διαδικασίες δικαστικής επανεξέτασης και άσκησης προσφυγής. Δικαστική αρωγή παρέχεται ευρέως και η εκπροσώπηση είναι συχνά υποχρεωτική ώστε να διασφαλίζεται αποτελεσματική πρόσβαση σε μέσα έννομης προστασίας.

Γενικές τάσεις

Όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν το δικαίωμα άσκησης προσφυγής κατά αποφάσεων προσωρινής κράτησης, μολονότι οι προθεσμίες και οι πρακτικές κοινοποίησης διαφέρουν. Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν βραχείες προθεσμίες 24 ωρών, οι οποίες δημιουργούν προβληματισμό σχετικά με την αποτελεσματική πρόσβαση σε μέσα έννομης προστασίας.

7. Διάρκεια προσωρινής κράτησης

(30) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η διάρκεια της προσωρινής κράτησης δεν υπερβαίνει και δεν είναι δυσανάλογη προς την ποινή που μπορεί να επιβληθεί για το συγκεκριμένο αδίκημα.

(31) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η διάρκεια της επιβληθείσας προσωρινής κράτησης δεν αντιβαίνει στο δικαίωμα του κρατουμένου να δικαστεί εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

(32) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάζουν κατά προτεραιότητα υποθέσεις που αφορούν

Τα συστήματα των κρατών μελών ρυθμίζουν την επιτρεπόμενη διάρκεια της προσωρινής κράτησης με τη θέσπιση νόμιμων ορίων και τη συνεχή διενέργεια αξιολογήσεων του αναλογικού χαρακτήρα. Μολονότι οι προσεγγίσεις διαφέρουν, όλα τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί να έχει αόριστη διάρκεια και πρέπει να τερματίζεται όταν δεν δικαιολογείται πλέον διότι δεν συντρέχουν πλέον οι λόγοι της προσωρινής κράτησης.

Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν αυστηρά ανώτατα χρονικά όρια για την προσωρινή κράτηση, τα οποία διαφοροποιούνται αναλόγως της φύσης του αδικήματος ή του δικονομικού σταδίου. Τα εν λόγω ανώτατα χρονικά όρια κυμαίνονται από λίγους μήνες για τα αδικήματα ήσσονος σημασίας έως πλείονα έτη για εξαιρετικά σοβαρά εγκλήματα (να αναγραφεί το εύρος των ανώτατων ορίων). Με τη συμπλήρωση του ανώτατου χρονικού ορίου, η απόλυση είναι υποχρεωτική, μολονότι τα δικαστήρια μπορούν να λαμβάνουν εναλλακτικά μη στερητικά της ελευθερίας μέτρα για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με τις δικονομικές υποχρεώσεις.

Άλλα κράτη μέλη εφαρμόζουν μικτά μοντέλα, τα οποία συνδυάζουν ανώτατα χρονικά χρόνια με την εξουσία εκτίμησης του δικαστηρίου να παρατείνει την κράτηση σε περίπλοκες υποθέσεις. Οι παρατάσεις απαιτούν συνήθως την έγκριση του δικαστηρίου και μπορεί να υπόκεινται στον έλεγχο ανώτερου ιεραρχικώς δικαστηρίου.

Μια τρίτη ομάδα κρατών μελών δεν στηρίζεται σε καθορισμένα από τον νόμο ανώτατα χρονικά όρια, αλλά απαιτεί αντιθέτως να υπόκειται η προσωρινή κράτηση σε συνεχή επανεξέταση της αναλογικότητας ώστε η κράτηση να παραμένει αναγκαία και εύλογη λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων και του χρόνου που έχει παρέλθει.

Οι μηχανισμοί για την αποφυγή της υπέρβασης των χρονικών ορίων περιλαμβάνουν ηλεκτρονικά συστήματα παρακολούθησης, εποπτεία εκ μέρους της εισαγγελικής αρχής και αυτοματοποιημένες ειδοποιήσεις που υπενθυμίζουν στις αρχές ότι επίκειται λήξη των προθεσμιών. Τα εν λόγω συστήματα προορίζονται να προστατεύουν από την υπέρβαση των περιόδων κράτησης.

Οι καθυστερήσεις της διαδικασίας, οι οποίες μπορεί να παρατείνουν την κράτηση, αποδίδονται συνήθως στην περιπλοκότητα της υπόθεσης, στην ύπαρξη πλειόνων κατηγορουμένων, στη διενέργεια διασυννοριακών ερευνών, στην εξάρτηση από τις αποδείξεις που προσκομίζουν εμπειρογνώμονες ή στην ανεπάρκεια δικαστικών πόρων. Τα περισσότερα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι δικονομικές πλημμέλειες, και όχι η σκόπιμη υπέρμετρη χρήση της προσωρινής κράτησης, αποτελούν την κύρια αιτία για την παράταση της κράτησης.

Σε πολλά συστήματα προβλέπεται αποζημίωση για υπέρμετρη ή παράνομη κράτηση, μολονότι η επιλεξιμότητα για τη χορήγηση αποζημίωσης μπορεί να εξαρτάται από την έκβαση της υπόθεσης ή από συγκεκριμένα νομοθετικά κριτήρια, οι δε κανόνες περί επιλεξιμότητας διαφέρουν. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η αποζημίωση προϋποθέτει την αθώωση, ενώ σε άλλα η αποζημίωση είναι διαθέσιμη ακόμη και όταν η διαδικασία καταλήγει σε καταδίκη, εάν η προσωρινή κράτηση ήταν αδικαιολόγητη.

Γενικές τάσεις

Ανώτατα χρονικά όρια στην προσωρινή κράτηση προβλέπονται στα περισσότερα κράτη μέλη, αλλά οι ανώτατες διάρκειες διαφέρουν και κυμαίνονται από λιγότερες ημέρες έως πλείονα έτη. Ακόμη και όταν προβλέπονται χρονικά όρια, οι καθυστερήσεις της διαδικασίας, η περιπλοκότητα των υποθέσεων και ο όγκος των εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον των δικαστηρίων συνεπάγονται συχνά την παράταση της κράτησης.

8. Αφαίρεση του χρόνου προσωρινής κράτησης από τον χρόνο της οριστικής ποινής

(33) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αφαιρούν κάθε χρονικό διάστημα προσωρινής κράτησης που επιβλήθηκε πριν από την καταδίκη, από τη διάρκεια της ποινής φυλάκισης που επιβλήθηκε μεταγενέστερα, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης που η κράτηση εκτελείται μέσω εναλλακτικών μέτρων.

Όλα τα κράτη μέλη δέχονται την αρχή ότι ο χρόνος προσωρινής κράτησης πρέπει να αφαιρείται από τη στερητική της ελευθερίας ποινή που επιβάλλεται με την καταδικαστική απόφαση. Η εν

λόγω αρχή αποτρέπει την επιβολή διπλής ποινής και διασφαλίζει ότι η συνολική στέρηση της ελευθερίας παραμένει αναλογική και νομικά δικαιολογημένη. Μολονότι η έκταση της αφαίρεσης, η συνεκτίμηση περιοριστικών μέτρων εναλλακτικών της κράτησης και οι μηχανισμοί υπολογισμού διαφέρουν, ο χρόνος προσωρινής κράτησης αφαιρείται συνήθως αυτομάτως.

Σε όλα τα κράτη μέλη, η τυπική προσωρινή κράτηση αφαιρείται σε ημερήσια βάση. Τα δικαστήρια που απαγγέλλουν την ποινή εφαρμόζουν συνήθως άμεσα την αφαίρεση, μολονότι, σε ορισμένες δικαιοδοσίες, οι αρχές επιβολής του νόμου είναι υπεύθυνες να υπολογίζουν και να εφαρμόζουν τη μείωση όταν η δικαστική απόφαση καταστεί απρόσβλητη. Σε ορισμένες δικαιοδοσίες, αυτοματοποιημένα συστήματα παρακολουθούν ηλεκτρονικά τις περιόδους προσωρινής κράτησης για τον εξορθολογισμό της ακρίβειας της αφαίρεσης και την αποφυγή σφαλμάτων. Σε άλλες δικαιοδοσίες, η αφαίρεση στηρίζεται σε δικαστική επαλήθευση ή διοικητική τεκμηρίωση.

Ορισμένα κράτη μέλη επεκτείνουν την αφαίρεση σε περιοριστικά μέτρα εναλλακτικά της προσωρινής κράτησης, όπως είναι ο κατ' οίκον περιορισμός, η ηλεκτρονική παρακολούθηση ή η εντατική επιτήρηση, τα οποία αντιμετωπίζονται ως επαρκώς παρεμφερή με την κράτηση ώστε να πρέπει να συνεπάγονται αφαίρεση. Στα συστήματα αυτά, τα περιοριστικά μέτρα μπορούν να αφαιρούνται κατ' ισοδυναμία ή κατ' αναλογία, αναλόγως της έντασης του επιβληθέντος περιορισμού. Άλλες δικαιοδοσίες περιορίζουν αυστηρά την αφαίρεση στην τυπική κράτηση σε εγκαταστάσεις προσωρινής κράτησης, μολονότι μπορεί να λαμβάνουν υπόψη τα περιοριστικά εναλλακτικά μέτρα ως παράγοντες μετριασμού κατά την απαγγελία της ποινής, ακόμη και αν δεν μειώνουν τυπικά την ποινή.

Τύποι για τη μετατροπή διαφορετικών μορφών στέρησης ή περιορισμού της ελευθερίας σε ισοδύναμες ημέρες κράτησης προβλέπονται σε λιγοστά κράτη μέλη. Οι εν λόγω τύποι μπορεί να μετατρέπουν περιόδους κατ' οίκον περιορισμού ή κοινωφελούς εργασίας, πρόστιμα ή υποχρεώσεις εμφάνισης ενώπιον αρχών σε ισοδύναμα κράτησης για σκοπούς αφαίρεσης. Σε άλλα συστήματα, τα δικαστήρια εφαρμόζουν τη νομολογία προκειμένου να καθορίσουν την αναλογική μείωση βάσει της φύσης των περιορισμών.

Οι διαφωνίες σχετικά με την αφαίρεση είναι σπάνιες διότι οι κανόνες είναι σαφώς διατυπωμένοι και εφαρμόζονται με συνέπεια. Οι περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει αλληλεπικάλυψη μέτρων προσωρινής κράτησης σε συναφείς διαδικασίες μπορούν να αντιμετωπίζονται με νομοθετικές διατάξεις που αποτρέπουν τη διπλή αφαίρεση. Σε περίπτωση παράνομης ή υπέρμετρης προσωρινής κράτησης, μηχανισμοί αποζημίωσης παρέχουν πρόσθετες εγγυήσεις.

Γενικές τάσεις

Η αφαίρεση του χρόνου προσωρινής κράτησης από την απρόσβλητη απόφαση με την οποία επιβάλλεται στερητική της ελευθερίας ποινή συνιστά πάγια πρακτική στα κράτη μέλη. Ωστόσο, δεν υπάρχει συνεπής προσέγγιση όσον αφορά τη συνεκτίμηση εναλλακτικών μέτρων (π.χ. ηλεκτρονική παρακολούθηση) κατά την επιμέτρηση των ποινών. Λιγοστά κράτη μέλη αφαιρούν το σύνολο των εναλλακτικών μέτρων, ενώ άλλα κράτη μέλη τα εξαιρούν πλήρως από την αφαίρεση.

ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΛΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

1. Διαμονή

(34) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παραχωρούν σε κάθε κρατούμενο ελάχιστη επιφάνεια τουλάχιστον 6 m² σε ατομικά κελιά και 4 m² σε ομαδικούς θαλάμους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η απολύτως ελάχιστη επιφάνεια προσωπικού χώρου που διατίθεται σε κάθε κρατούμενο, συμπεριλαμβανομένου του χώρου σε ομαδικό θάλαμο, ισοδυναμεί με επιφάνεια τουλάχιστον 3 m² ανά κρατούμενο. Όταν η επιφάνεια του προσωπικού χώρου που διαθέτει ένας κρατούμενος είναι μικρότερη από 3 m², δημιουργείται ισχυρό τεκμήριο παράβασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Ο υπολογισμός του διαθέσιμου χώρου θα πρέπει να περιλαμβάνει τον χώρο που καταλαμβάνει η επίπλωση, αλλά όχι τον χώρο που καταλαμβάνουν οι εγκαταστάσεις υγιεινής.

(35) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οποιαδήποτε κατ' εξαίρεση μείωση της απολύτως ελάχιστης επιφάνειας των 3 m² ανά κρατούμενο είναι σύντομη, περιστασιακή, ήσσονος σημασίας και συνδυάζεται με επαρκή ελευθερία κινήσεων εκτός του θαλάμου και με κατάλληλες δραστηριότητες εκτός θαλάμων. Επιπλέον, σε αυτού του είδους τις περιπτώσεις, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι γενικές συνθήκες κράτησης στις εγκαταστάσεις είναι κατάλληλες και δεν υφίστανται άλλοι επιβαρυντικοί παράγοντες στις συνθήκες κράτησης του συγκεκριμένου προσώπου, όπως για παράδειγμα άλλες ελλείψεις στις ελάχιστες δομικές απαιτήσεις όσον αφορά τους θαλάμους ή τις εγκαταστάσεις υγιεινής.

Τα πρότυπα διαμονής στους χώρους κράτησης αντικατοπτρίζουν έναν συνδυασμό νομικών υποχρεώσεων, διοικητικής πρακτικής και υλικών περιορισμών, όπως είναι ο υπερπληθυσμός. Μολονότι τα περισσότερα κράτη μέλη επιβάλλουν ελάχιστα υποχρεωτικά πρότυπα όσον αφορά τον προσωπικό χώρο διαβίωσης, τις εγκαταστάσεις υγιεινής, τον φωτισμό, τον εξαερισμό και τις συνθήκες ύπνου, η συμμόρφωση ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό λόγω διαρθρωτικών και λειτουργικών αδυναμιών.

Πολλά κράτη μέλη προβλέπουν δεσμευτικές ελάχιστες απαιτήσεις χώρου (σε m²) μέσω πρωτογενούς νομοθεσίας, κανονιστικών πράξεων ή διοικητικών κανόνων. Άλλα κράτη μέλη στηρίζονται σε κατευθύνσεις πολιτικής ή σε μη δεσμευτικά πρότυπα. Ακόμη και σε δικαιοδοσίες που διαθέτουν υποχρεωτικά πρότυπα, η επιφάνεια του ελάχιστου προσωπικού χώρου διαφέρει σημαντικά. Ορισμένα συστήματα επιβάλλουν χώρο ανά κρατούμενο ο οποίος ευθυγραμμίζεται σε μεγάλο βαθμό με τα συνιστώμενα επίπεδα, ενώ άλλα καθορίζουν όρια σημαντικά κατώτερα από εκείνα των προτύπων που τίθενται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στη σύσταση σχετικά με την κράτηση. Ορισμένες δικαιοδοσίες επιτρέπουν κατ' εξαίρεση χαμηλή ελάχιστη επιφάνεια προσωπικού χώρου 2 m² σε καθορισμένες περιστάσεις, όπως είναι ο προσωρινός υπερπληθυσμός ή οι βραχυχρόνιες τοποθετήσεις. Σε όλα τα κράτη μέλη, ο προσωπικός χώρος σε ατομικά κελιά κυμαίνεται από 2 m² έως 12 m², εύρος το οποίο καταδεικνύει την πολύ μεγάλη απόκλιση όσον αφορά τα βασικά πρότυπα διαβίωσης των κρατουμένων στην ΕΕ.

Η συμμόρφωση με τα ανωτέρω πρότυπα ποικίλλει. Πλείονα κράτη μέλη αναφέρουν ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση τουλάχιστον στον ελάχιστο απαιτούμενο χώρο και ότι κανένας κρατούμενος δεν διαθέτει λιγότερο από 4 m² προσωπικού χώρου. Άλλα κράτη μέλη αναφέρουν ότι ο προσωπικός χώρος μικρού ποσοστού κρατουμένων υπολείπεται των συνιστώμενων

κατώτατων ορίων. Ωστόσο, σε μικρό αριθμό κρατών μελών με εκτενή υπερπληθυσμό, υψηλά ποσοστά (άνω του 50 %) κρατουμένων διαθέτουν λιγότερα από 4 m² προσωπικού χώρου. Ο υπερπληθυσμός σε τέτοια συστήματα επηρεάζει επίσης διάφορες εγκαταστάσεις των φυλακών.

Τα κράτη μέλη που χρησιμοποιούν σύγχρονα εργαλεία διαχείρισης της κάλυψης των χώρων βασισμένα σε ΤΠ, για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης και την ενεργοποίηση ειδοποιήσεων σε περίπτωση υπέρβασης των ορίων χωρητικότητας, αποτελούν τη μειονότητα. Τα περισσότερα κράτη μέλη στηρίζονται σε μη αυτοματοποιημένη παρακολούθηση, περιοδική υποβολή εκθέσεων ή επιθεωρήσεις εκ μέρους εποπτικών φορέων.

Οι συνθήκες ύπνου ποικίλλουν. Πολλά συστήματα αναφέρουν ότι οι κρατούμενοι δεν κοιμούνται σε στρώματα στο δάπεδο ή σε τριπλές κουκέτες. Όταν υπάρχουν τέτοιες καταστάσεις, περιγράφονται ως σπάνιες, προσωρινές ή περιορισμένες σε συγκεκριμένα ασφαλή κελιά. Μικρός αριθμός δικαιοδοσιών αναφέρει διαδεδομένη χρήση τριπλών κουκετών ή σημαντικό αριθμό κρατουμένων που κοιμούνται στο δάπεδο λόγω υπερπληθυσμού.

Τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν ότι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε φυσικό φως και καθαρό αέρα στους θαλάμους. Οι πολιτικές όσον αφορά το κάπνισμα διαφέρουν: πολλά κράτη μέλη επιτρέπουν το κάπνισμα σε ατομικά κελιά ή μόνο με τη συγκατάθεση όλων των κρατουμένων σε ομαδικούς θαλάμους, ενώ άλλα κράτη μέλη απαγορεύουν πλήρως το κάπνισμα σε κλειστούς χώρους.

Τα μέσα αντιμετώπισης των ακατάλληλων συνθηκών διαμονής διαφέρουν επίσης σε μεγάλο βαθμό. Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν περισσότερο χρόνο εκτός κελιού ή ευκαιρίες μεταγωγής, ενώ άλλα επιτρέπουν τη δικαστική επανεξέταση, τις διαδικασίες υποβολής καταγγελίας ή τη μείωση των ποινών. Σε συστήματα με χαμηλές νόμιμες απαιτήσεις χώρου ή ευρείες εξαιρέσεις, τα μέσα αντιμετώπισης της κατάστασης είναι συχνά περιορισμένα.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, τα πρότυπα διαμονής ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό. Μολονότι πολλά κράτη μέλη παρέχουν κατάλληλο χώρο και συνθήκες διαβίωσης, άλλα αντιμετωπίζουν σοβαρά ζητήματα υπερπληθυσμού των φυλακών, τα οποία εμποδίζουν την τήρηση των ελάχιστων κατώτατων ορίων και έχουν ως αποτέλεσμα ορισμένοι κρατούμενοι να κοιμούνται σε στρώματα στο δάπεδο για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα. Τα συστήματα παρακολούθησης βελτιώνονται, αλλά παραμένουν ασυνεπή.

2. Τοποθέτηση

(37) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται και, στην περίπτωση των παιδιών, θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι κρατούμενοι τοποθετούνται, στο μέτρο του δυνατού, σε χώρους κράτησης κοντά στις οικίες τους ή σε άλλους χώρους κατάλληλους για την κοινωνική επανένταξή τους.

(38) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι προσωρινά κρατούμενοι κρατούνται χωριστά από τους καταδικασθέντες. Οι γυναίκες θα πρέπει να κρατούνται χωριστά από τους άνδρες. Τα παιδιά δεν θα πρέπει να κρατούνται μαζί με ενήλικες, εκτός εάν θεωρείται ότι κατ' αυτόν τον τρόπο εξυπηρετείται το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

(39) Όταν ένα κρατούμενο παιδί συμπληρώνει την ηλικία των 18 ετών και, κατά περίπτωση, για νέους ενήλικες που δεν έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 21 ετών, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέπουν τη δυνατότητα να συνεχίζεται η κράτηση του εν λόγω προσώπου χωριστά από άλλους ενήλικες κρατούμενους, όταν δικαιολογείται λαμβανομένων υπόψη

Οι πολιτικές σχετικά με την τοποθέτηση καθορίζουν τον γεωγραφικό τόπο κράτησης των κρατουμένων και τον τρόπο με τον οποίο χωρίζονται μεταξύ τους εντός των χώρων κράτησης.

Σε όλα τα κράτη μέλη, οι αποφάσεις σχετικά με την τοποθέτηση λαμβάνουν υπόψη τους οικογενειακούς δεσμούς και την προηγούμενη κατοικία των κρατουμένων. Η εγγύτητα στην οικογένεια αναγνωρίζεται ευρέως ως σημαντική για τη διατήρηση σχέσεων και τη στήριξη της κοινωνικής επανένταξης. Ωστόσο, η τοποθέτηση βάσει του τόπου στον οποίο βρίσκεται η οικογένεια περιορίζεται συχνά από την αναγκαιότητα αντιστοίχισης των κρατουμένων με κατάλληλα επίπεδα ασφάλειας, προγράμματα θεραπείας ή διαθέσιμους χώρους. Η κράτηση σε εξειδικευμένες εγκαταστάσεις για ιατρικούς ή ψυχολογικούς λόγους μπορεί να απαιτεί τοποθέτηση μακριά από τις περιοχές κατοικίας.

Τα περισσότερα συστήματα κρατούν χωριστά τους προσωρινά κρατούμενους και τους καταδικασθέντες, μολονότι σε ορισμένα κράτη μέλη οι δύο ομάδες συμμετέχουν σε κοινές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της ημέρας. Παρ' όλα αυτά, το τεκμήριο υπέρ του διαχωρισμού τηρείται ευρέως για την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας.

Ο διαχωρισμός ανά φύλο είναι σχεδόν καθολικός. Οι γυναίκες κρατούνται συνήθως σε χωριστές εγκαταστάσεις ή διακριτές μονάδες εντός των μικτών καταστημάτων. Ορισμένα συστήματα επιτρέπουν στις γυναίκες να συμμετέχουν, υπό επιτήρηση, σε μικτές δραστηριότητες, μολονότι η διαμονή ανδρών και γυναικών κρατουμένων διαχωρίζεται.

Η κράτηση των ανηλίκων χωριστά από τους ενηλίκους εφαρμόζεται ευρέως. Παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών τοποθετούνται συνήθως σε εξειδικευμένα ιδρύματα για ανηλίκους ή ειδικούς θαλάμους. Τα όρια ηλικίας ποικίλλουν σε λιγοστά κράτη μέλη, καθώς ορισμένα επεκτείνουν την τοποθέτηση που αφορά τους ανηλίκους σε άτομα ηλικίας έως 21 ετών ή ακόμη και 24 ετών υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Σε μικρό αριθμό συστημάτων επιτρέπεται η κατά περίπτωση τοποθέτηση νέων ενηλίκων (ηλικίας 18 έως 21 ετών) μαζί με παιδιά ή, αντιστρόφως, η τοποθέτηση μεγαλύτερων σε ηλικία εφήβων μαζί με ενηλίκους, όταν τούτο θεωρείται ενδεδειγμένο.

Οι πρακτικές για την παροχή στήριξης σε νέους ενηλίκους διαφέρουν σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό. Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν εξειδικευμένες μονάδες ή προγράμματα προσανατολισμένα στους νέους, ενώ άλλα ενσωματώνουν τους νέους ενηλίκους στον γενικό πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων με πρόσθετη στήριξη για σκοπούς εκπαίδευσης και αποκατάστασης.

Γενικές τάσεις

Οι πρακτικές τοποθέτησης αντικατοπτρίζουν κοινούς στόχους —προστασία ευάλωτων κρατουμένων, διαφύλαξη του τεκμηρίου αθωότητας των προσωρινά κρατουμένων και δυνατότητα αποκατάστασης—, αλλά η εφαρμογή τους εξαρτάται από τον σχεδιασμό και τη δυναμικότητα του χώρου κράτησης. Αποδίδεται με συνεπή τρόπο προτεραιότητα στη χωριστή στέγαση γυναικών και παιδιών, ενώ η κατάσταση ποικίλλει όσον αφορά τους νέους ενηλίκους. Η εγγύτητα της οικογένειας θεωρείται σημαντικός, πλην όμως όχι καθοριστικός, παράγοντας, καθώς δίνεται συχνά προτεραιότητα σε λειτουργικές απαιτήσεις.

3. Υγιεινή και υγειονομικές συνθήκες

(40) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει ανά πάσα στιγμή πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής και ότι παρέχεται επαρκής ιδιωτικότητα στους κρατουμένους, όπως μεταξύ άλλων ουσιαστικός δομικός διαχωρισμός από χώρους διαβίωσης σε ομαδικούς θαλάμους.

(41) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματικά μέτρα για τη διατήρηση ορθών προτύπων υγιεινής μέσω απολύμανσης και υποκαπνισμού. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την παροχή βασικών προϊόντων υγιεινής στους κρατουμένους, όπως μεταξύ άλλων σερβιετών, και τη διάθεση ζεστού και τρεχούμενου νερού στους θαλάμους.

(42) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν στους κρατουμένους κατάλληλα καθαρά ενδύματα και είδη κλινοστρωμνής, καθώς και τα μέσα για να διατηρούν τα είδη αυτά

Η υγιεινή και οι υγειονομικές συνθήκες είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιοπρέπεια, την υγεία και την πρόληψη των ασθενειών στους χώρους κράτησης. Τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν ότι οι κρατούμενοι έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σε βασικές εγκαταστάσεις υγιεινής (τουαλέτες και νιπτήρες), στους θαλάμους ή σε κοινόχρηστους χώρους με άμεση πρόσβαση προσωπικού. Η έκταση και η ποιότητα της παροχής εγκαταστάσεων υγιεινής διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών.

Τα περισσότερα κράτη μέλη παρέχουν τόσο τουαλέτα όσο και νιπτήρα σε όλους σχεδόν τους θαλάμους. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν πλήρη κάλυψη σε όλους τους θαλάμους, ενώ άλλα αναφέρουν μερική παροχή υγειονομικών εγκαταστάσεων, ειδικότερα σε παλαιότερους χώρους κράτησης ή ομαδικούς θαλάμους. Ορισμένα συστήματα παρέχουν τις εν λόγω εγκαταστάσεις σε λιγότερο από το 50 % του συνόλου των θαλάμων, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να στηρίζονται σε κοινόχρηστους χώρους εγκαταστάσεων υγιεινής.

Η ιδιωτικότητα κατά τη χρήση της τουαλέτας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον διαχωρισμό των τουαλετών από τον υπόλοιπο χώρο. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν καθολικό ή σχεδόν καθολικό διαχωρισμό, ενώ άλλα παρέχουν τέτοιο διαχωρισμό μόνο σε λιγότερο από το 50 % των θαλάμων. Ο μη διαχωρισμός των τουαλετών είναι συνήθης ιδίως σε ομαδικούς θαλάμους, γεγονός που γεννά προβληματισμό όσον αφορά τον σεβασμό της αξιοπρέπειας και της ιδιωτικότητας.

Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν προσβολές από επιβλαβείς οργανισμούς ή υγειονομικά προβλήματα, όπως μούχλα, έντομα, αρουραίους ή κοριοούς, μολονότι συνήθως σε περιορισμένο αριθμό χώρων κράτησης. Μερικά κράτη μέλη αναφέρουν πιο διαδεδομένα προβλήματα τα οποία επηρεάζουν μεγάλο ποσοστό καταστημάτων. Τα προληπτικά μέτρα περιλαμβάνουν τακτική καταπολέμηση των παρασίτων, βελτιώσεις στο εξαερισμό και αντικατάσταση ή θερμική επεξεργασία στρωμάτων.

Τρεχούμενο νερό είναι γενικά διαθέσιμο σε όλα τα κράτη μέλη, μολονότι η πρόσβαση σε ζεστό νερό δεν είναι συνεπής. Ορισμένα κράτη μέλη παρέχουν ζεστό νερό σε όλους τους θαλάμους· άλλα παρέχουν ζεστό νερό σε περισσότερο από το 50 % των θαλάμων. Μικρότερη ομάδα κρατών μελών αναφέρει περιορισμένη ή μηδενική διαθεσιμότητα ζεστού νερού εντός των θαλάμων, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να πρέπει να κάνουν ντους σε κοινόχρηστες εγκαταστάσεις σύμφωνα με ρυθμιζόμενα προγράμματα.

Η συχνότητα των ντους διαφέρει μεταξύ συστημάτων και κυμαίνεται από καθημερινή πρόσβαση σε ντους έως πρόσβαση μία ή δύο φορές την εβδομάδα, ενώ ορισμένα συστήματα παρέχουν στις γυναίκες συχνότερη πρόσβαση σε ντους.

Προϊόντα υγιεινής, όπως σαπούνι, σαμπουάν και είδη γυναικείας υγιεινής, παρέχονται ευρέως. Τα περισσότερα κράτη μέλη παρέχουν τέτοια προϊόντα δωρεάν, μολονότι ορισμένα επιτρέπουν στους κρατούμενους να αγοράζουν πρόσθετα προϊόντα.

Ενδύματα και είδη κλινοστρωμνής παρέχονται συνήθως δωρεάν, ιδίως κατά την εισαγωγή στον χώρο κράτησης. Οι ρυθμίσεις για το πλύσιμο ενδυμάτων και ειδών κλινοστρωμνής διαφέρουν, αλλά το πλύσιμο μία ή δύο φορές την εβδομάδα αποτελεί πάγια πρακτική. Ορισμένα συστήματα παρέχουν στους κρατούμενους τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν κοινόχρηστες εγκαταστάσεις πλυντηρίων για το πλύσιμο των προσωπικών ειδών τους.

Γενικές τάσεις

Τα πρότυπα υγιεινής διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ κρατών μελών. Μολονότι πολλά κράτη μέλη παρέχουν κατάλληλες υγειονομικές εγκαταστάσεις και ιδιωτικότητα εντός των θαλάμων, άλλα κράτη μέλη στηρίζονται σε κοινόχρηστες εγκαταστάσεις ή δεν προβλέπουν διαχωρισμό των τουαλετών, ειδικότερα σε ομαδικούς θαλάμους. Η πρόσβαση σε ζεστό νερό και η συχνότητα των ντους διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό και αντικατοπτρίζουν τις διαφορές στις υποδομές. Οι προσβολές από επιβλαβείς οργανισμούς παραμένουν πρόβλημα σε ορισμένα κράτη μέλη.

4. Διατροφή

(43) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι παρέχονται τρόφιμα επαρκούς ποσότητας και ικανοποιητικής ποιότητας, ώστε να καλύπτονται οι διατροφικές ανάγκες του κρατούμενου, καθώς και ότι το φαγητό προετοιμάζεται και σερβίρεται τηρουμένων των συνθηκών υγιεινής. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι κρατούμενοι έχουν ανά πάσα στιγμή στη διάθεσή τους καθαρό πόσιμο νερό.

(44) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν στους κρατούμενους θρεπτική διατροφή λαμβανομένων υπόψη της ηλικίας, της αναπηρίας, της υγείας, της σωματικής κατάστασης,

Η διατροφή είναι βασική συνιστώσα της υγείας και της ευεξίας των κρατουμένων και τα περισσότερα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την υποχρέωση παροχής ισορροπημένων γευμάτων επαρκούς θερμιδικής αξίας. Τα περισσότερα κράτη μέλη θέτουν ως στόχο την παροχή τριών γευμάτων ημερησίως, με θερμιδική αξία που κυμαίνεται από 2 200 έως 3 000 kcal ανά κρατούμενο. Ορισμένα κράτη μέλη ευθυγραμμίζουν ρητώς τα πρότυπά τους με τις εθνικές διατροφικές κατευθυντήριες γραμμές ή ενσωματώνουν ιατρική επίβλεψη ώστε να διασφαλίζεται η καταλληλότητα των γευμάτων.

Η ημερήσια δαπάνη για τρόφιμα διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν σχετικά υψηλά επίπεδα δαπανών οι οποίες καθιστούν δυνατή τη διαφοροποίηση και την τροφική ποικιλία της διατροφής. Άλλα κράτη μέλη διαθέτουν σημαντικά χαμηλότερους προϋπολογισμούς, σε ορισμένες περιπτώσεις κατώτερους των 2 EUR ανά κρατούμενο ημερησίως. Οι διαφορές αυτές (οι οποίες κυμαίνονται από λιγότερο από 2 EUR έως περισσότερο από 10 EUR ανά κρατούμενο ημερησίως) γεννούν προβληματισμό σχετικά με τη δυνατότητα διατήρησης της ποιότητας και της ποικιλίας των τροφίμων σε συστήματα χαμηλών δαπανών, μολονότι όλες οι δικαιοδοσίες βεβαιώνουν ότι τηρούν τα ελάχιστα διατροφικά πρότυπα.

Τα περισσότερα κράτη μέλη προβλέπουν προσαρμογές της διατροφής για λόγους υγείας, καθώς και λόγω αλλεργιών, αναγκών που σχετίζονται με την ηλικία, εγκυμοσύνης, θηλασμού και θρησκευτικών απαιτήσεων. Η χορτοφαγική διατροφή είναι ευρέως διαδεδομένη και η αμιγώς χορτοφαγική διατροφή είναι ολοένα και περισσότερο διαθέσιμη. Ορισμένα κράτη μέλη προσφέρουν επίσης συμπληρωματικά γεύματα ή προσαρμοσμένα προγράμματα για κρατουμένους που εργάζονται ή ασκούν σωματικά απαιτητικές δραστηριότητες.

Όλα τα κράτη μέλη αναφέρουν καθολική πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό ανά πάσα στιγμή.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, τα πρότυπα για τη θερμιδική πρόσληψη και τη διατροφική ποικιλία είναι γενικά συνεπή, αλλά οι προϋπολογισμοί για τη διατροφή εμφανίζουν σημαντικές διαφορές και κυμαίνονται από λιγότερο από 2 EUR έως περισσότερο από 10 EUR ανά κρατούμενο ημερησίως. Τα συστήματα με τις υψηλότερες δαπάνες μπορούν να παρέχουν ευκολότερα ποικιλία φρέσκων τροφίμων, ενώ τα συστήματα με τις χαμηλότερες δαπάνες ενδέχεται να στηρίζονται σε επιλογές που χαρακτηρίζονται από λιγότερη ποικιλία ή χαμηλότερη ποιότητα, μολονότι τηρούν τυπικά τα πρότυπα. Οι προσαρμογές της διατροφής για θρησκευτικούς λόγους και λόγους υγείας είναι ευρέως διαδεδομένες σε όλα τα κράτη μέλη. Πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό διασφαλίζεται σε όλα τα κράτη μέλη.

5. Χρόνος παραμονής εκτός του θαλάμου και σε εξωτερικούς χώρους

(45) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν στους κρατουμένους να αθλούνται σε υπαίθριο χώρο τουλάχιστον 1 ώρα την ημέρα και θα πρέπει να παρέχουν ευρύχωρες και κατάλληλες εγκαταστάσεις καθώς και κατάλληλο εξοπλισμό για τον σκοπό αυτόν.

(46) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν στους κρατουμένους να περνούν εύλογο χρονικό διάστημα εκτός των θαλάμων ώστε να εργάζονται και να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που είναι απαραίτητες για την επίτευξη ανθρώπινης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης επαρκούς επιπέδου. Προκειμένου να αποτραπεί η παραβίαση της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής ποινής ή υποταγίσεως, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τυχόν εξαιρέσεις από τον εν

Ο χρόνος παραμονής εκτός του θαλάμου είναι καθοριστικής σημασίας για τη σωματική και ψυχική ευεξία των κρατουμένων. Όλα τα κράτη μέλη εγγυώνται στους κρατουμένους τουλάχιστον μία (1) ώρα δραστηριότητας σε εξωτερικό χώρο ημερησίως, πλην εξαιρετικών περιπτώσεων, όπως ακραίες καιρικές συνθήκες ή συγκεκριμένα μέτρα ασφάλειας. Το συγκεκριμένο πρότυπο τηρείται σε μεγάλο βαθμό και αντικατοπτρίζει την κοινή αντίληψη για τη σημασία της άσκησης και της έκθεσης στον καθαρό αέρα.

Πέραν της υποχρεωτικής ωριαίας παραμονής σε εξωτερικούς χώρους, ο μέσος ημερήσιος χρόνος παραμονής εκτός του θαλάμου διαφέρει σημαντικά. Μολονότι στόχος πολλών κρατών μελών είναι να παρέχουν τουλάχιστον τρεις ώρες παραμονής εκτός του θαλάμου, η πραγματική διάρκεια της παραμονής εκτός του θαλάμου εξαρτάται συχνά από το καθεστώς κράτησης, το διαθέσιμο προσωπικό, την ταξινόμηση ασφάλειας και τη διαθεσιμότητα διαρθρωμένων δραστηριοτήτων. Ορισμένα κράτη μέλη, ειδικότερα όσα διαθέτουν εκτενή προγράμματα για τους καταδικασθέντες κρατουμένους, παρέχουν σημαντικά περισσότερο χρόνο παραμονής εκτός του θαλάμου. Οι προσωρινά κρατούμενοι, οι οποίοι δεν υποχρεούνται να εργάζονται και μπορεί να έχουν λιγότερες υποχρεώσεις συμμετοχής σε προγράμματα, παραμένουν συχνά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα έγκλειστοι στους θαλάμους τους. Μερικά κράτη μέλη αναφέρουν μέσο χρόνο παραμονής εκτός του θαλάμου μόλις μίας ώρας ή δύο ωρών για ορισμένες κατηγορίες κρατουμένων.

Οι δραστηριότητες οι οποίες είναι διαθέσιμες στους κρατουμένους περιλαμβάνουν συνήθως εργασία, επαγγελματική κατάρτιση, τυπική εκπαίδευση, ψυχολογικά και κοινωνικά προγράμματα, θεραπεία εθισμού, συμβουλευτική χρέους, μαθήματα συμβουλευτικής γονέων και στήριξη για την κοινωνική επανένταξη. Ψυχαγωγικές δραστηριότητες, όπως αθλητισμός, τέχνη, μουσική και πρόσβαση σε βιβλιοθήκες ή θρησκευτικές λειτουργίες, είναι επίσης συνηθισμένες. Ορισμένα συστήματα προσφέρουν πιο εξειδικευμένα ή πολιτισμικά προσανατολισμένα προγράμματα, τα οποία παρέχουν εθελοντές ή ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένων δημιουργικών εργαστηρίων, ομάδων συζήτησης ή ημερήσιων εκδρομών με επίβλεψη για επιλέξιμους κρατουμένους.

Σε πολλά κράτη μέλη υπάρχουν ειδικά καθεστώτα ασφάλειας, μολονότι ο ορισμός τους διαφέρει. Τέτοια καθεστώτα προβλέπουν συχνά αυξημένη επιτήρηση, μέτρα περιορισμού των μετακινήσεων ή απομόνωσης και μπορεί να περιλαμβάνουν την τοποθέτηση σε ειδικούς θαλάμους ασφαλείας, αυξημένες έρευνες, συνεχή φωτισμό ή περιορισμούς των δραστηριοτήτων. Η υπαγωγή σε τέτοια καθεστώτα απαιτεί συνήθως εκτίμηση της ύπαρξης κινδύνου, όπως βία, αυτοτραυματισμός, απόπειρες απόδρασης ή συμμετοχή σε συμμορίες.

Απαιτούνται τακτικές επανεξετάσεις, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ανωτέρω μέτρα δεν υπερβαίνουν τα αναγκαία.

Τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με την κράτηση σε απομόνωση —η οποία ορίζεται ως απομόνωση για τουλάχιστον 22 ώρες χωρίς ουσιαστική ανθρώπινη επικοινωνία— είναι περιορισμένη. Λίγα κράτη μέλη διατηρούν συνολικά συστήματα παρακολούθησης, με αποτέλεσμα οι συγκρίσεις να είναι δυσχερείς. Από τα διαθέσιμα στοιχεία συνάγεται ότι η κράτηση σε απομόνωση εφαρμόζεται, αλλά δεν καταγράφεται με συνεπή τρόπο και διαφέρει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ καταστημάτων.

Γενικές τάσεις

Ο χρόνος παραμονής εκτός του θαλάμου παραμένει μια από τις πτυχές των συνθηκών κράτησης που διαφέρει περισσότερο μεταξύ των κρατών μελών. Όλα τα κράτη μέλη τηρούν τη βασική απαίτηση της παραμονής σε εξωτερικούς χώρους επί μία ώρα ημερησίως, αλλά, γενικά, ο χρόνος παραμονής εκτός του θαλάμου διαφέρει σε μεγάλο βαθμό για λόγους που σχετίζονται με τις υποδομές, το προσωπικό και τη διαθεσιμότητα προγραμμάτων. Οι διαρθρωμένες δραστηριότητες είναι διαδεδομένες, αλλά δίνουν συχνά προτεραιότητα στους καταδικασθέντες κρατούμενους σε σχέση με τους προσωρινά κρατούμενους. Ειδικά καθεστώτα ασφάλειας εξακολουθούν να υπάρχουν σε κράτη μέλη, συνοδευόμενα συνήθως από εγγυήσεις όσον αφορά την επανεξέταση της υπαγωγής σε αυτά. Διάρκεια τάση αποτελεί η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με την κράτηση σε απομόνωση, γεγονός που αναδεικνύει τις συνεχιζόμενες προκλήσεις σε θέματα διαφάνειας και παρακολούθησης.

6. Εργασία και εκπαίδευση των κρατουμένων για την προώθηση της κοινωνικής επανένταξής τους

(47) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επενδύουν στην κοινωνική αποκατάσταση των κρατουμένων, λαμβανομένων υπόψη των ατομικών τους αναγκών. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσπαθούν να παρέχουν αμειβόμενη και χρήσιμη φύσεως εργασία. Για την προώθηση της επιτυχούς επανένταξης του κρατουμένου στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα σε εργασία που περιλαμβάνει επαγγελματική κατάρτιση.

(48) Προκειμένου να βοηθήσουν τους κρατούμενους να προετοιμαστούν για την απόλυσή τους και να διευκολύνουν την επανένταξή τους στην κοινωνία, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε ασφαλή, συμπεριληπτικά και προσβάσιμα εκπαιδευτικά προγράμματα (συμπεριλαμβανομένης της εξ αποστάσεως

Η εργασία και η εκπαίδευση αναγνωρίζονται ευρέως ως βασικά εργαλεία για την αποκατάσταση και την κοινωνική επανένταξη. Τα περισσότερα κράτη παρέχουν διαρθρωμένες δραστηριότητες χάρη στις οποίες οι κρατούμενοι μπορούν να αποκτούν δεξιότητες, να διατηρούν καθημερινές ρουτίνες και να αναπτύσσουν ικανότητες για τη ζωή μετά την απόλυσή τους. Ωστόσο, παρατηρούνται αξιοσημείωτες διαφορές στα ποσοστά συμμετοχής, στη διαθεσιμότητα προγραμμάτων και στη χρήση εξατομικευμένου προγραμματισμού.

Πολλά κράτη μέλη στηρίζουν τους καταδικασθέντες κρατούμενους μέσω ατομικών σχεδίων εκτέλεσης της ποινής ή αποκατάστασης. Με τα σχέδια αυτά προσδιορίζονται συγκεκριμένοι

εκπαιδευτικοί, επαγγελματικοί, ψυχολογικοί και συμπεριφορικοί στόχοι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες του κρατουμένου. Ωστόσο, δεν εφαρμόζουν όλα τα συστήματα τα ατομικά σχέδια εκτέλεσης της ποινής με ομοιόμορφο τρόπο. Ορισμένα συστήματα καταρτίζουν σχέδια εκτέλεσης της ποινής μόνο για τους καταδικασθέντες που εκτίουν μεγαλύτερες ποινές (διάρκειας τουλάχιστον ενός έτους) ή τους κρατουμένους για τους οποίους έχει διαπιστωθεί ότι χρήζουν στοχευμένης στήριξης. Μερικά κράτη μέλη εφαρμόζουν συνολικό προγραμματισμό για όλους τους κρατουμένους, ανεξαρτήτως της διάρκειας της ποινής τους. Οι προσωρινά κρατούμενοι σπάνια υπάγονται σε πλήρη σχέδια αποκατάστασης, μολονότι μπορούν παρ' όλα αυτά να έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες εκπαίδευσης ή εργασίας όταν το επιτρέπουν οι περιορισμοί που σχετίζονται με την ασφάλεια και τις διαδικασίες.

Η συμμετοχή στην εργασία διαφέρει σημαντικά. Ορισμένα κράτη μέλη αναφέρουν ότι μικρό μόνο ποσοστό κρατουμένων εργάζονται, ενώ άλλα αναφέρουν πολύ υψηλά ποσοστά συμμετοχής στους καταδικασθέντες κρατουμένους. Οι προσωρινά κρατούμενοι συμμετέχουν πολύ λιγότερο συχνά στην εργασία λόγω κανόνων περί εθελοντικής συμμετοχής, του τεκμηρίου αθωότητας και πρακτικών εμποδίων που σχετίζονται με τις έρευνες που βρίσκονται σε εξέλιξη.

Οι ευκαιρίες εκπαίδευσης κυμαίνονται από βασικά προγράμματα γραμματισμού έως εξ αποστάσεως σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου. Πολλά συστήματα παρέχουν στους κρατουμένους τη δυνατότητα να συνεχίσουν την τυπική εκπαίδευση που είχαν ξεκινήσει προτού τεθούν υπό κράτηση. Οι πλατφόρμες εξ αποστάσεως μάθησης χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο, ειδικότερα σε συστήματα με εύρωστες υποδομές ΤΠΕ, μολονότι η πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία ελέγχεται συχνά αυστηρά.

Οι κρατούμενοι αμείβονται συνήθως για την εργασία τους, μολονότι τα επίπεδα αμοιβών διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Ορισμένα κράτη μέλη προσφέρουν επίσης οικονομικά ή μη οικονομικά κίνητρα για την ολοκλήρωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή τη συμμετοχή σε προγράμματα θεραπείας.

Γενικές τάσεις

Η εργασία και η εκπαίδευση είναι ευρέως διαθέσιμες, αλλά η πρόσβαση σε αυτές είναι ανομοιόμορφη. Οι καταδικασθέντες κρατούμενοι επωφελούνται περισσότερο των διαρθρωμένων προγραμμάτων και του ατομικού προγραμματισμού, ενώ οι προσωρινά κρατούμενοι έχουν λιγότερες ευκαιρίες. Τα επίπεδα συμμετοχής διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ κρατών μελών και εξαρτώνται από τη δυναμικότητα της εγκατάστασης, τη διαθεσιμότητα εργασίας και το νομικό πλαίσιο. Η εκπαίδευση καθίσταται ολοένα και πιο ευέλικτη λόγω των διαθέσιμων επιλογών εξ αποστάσεως μάθησης.

7. Υγειονομική περίθαλψη

(49) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν στους κρατούμενους έγκαιρη πρόσβαση σε ιατρική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής υποστήριξης, η οποία απαιτείται για τη διατήρηση της σωματικής και της ψυχικής τους υγείας. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η υγειονομική περίθαλψη στους χώρους κράτησης πληροί τα ίδια πρότυπα με αυτά που προβλέπονται στο εθνικό σύστημα δημόσιας υγείας, μεταξύ άλλων όσον αφορά την ψυχιατρική περίθαλψη.

(50) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν τακτική ιατρική παρακολούθηση και να ενθαρρύνουν προγράμματα εμβολιασμού και προσυμπτωματικού ελέγχου υγείας, μεταξύ άλλων για μεταδοτικές (HIV, ιογενής ηπατίτιδα Β και Γ, φυματίωση και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα) και μη μεταδοτικές ασθένειες (ιδίως για προσυμπτωματικό έλεγχο του καρκίνου), ακολουθούμενα από διάγνωση και έναρξη θεραπείας, όπου απαιτείται. Τα προγράμματα εκπαίδευσης σε θέματα υγείας μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση των ποσοστών του προσυμπτωματικού ελέγχου και του υγειονομικού γραμματισμού. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη θεραπεία κρατουμένων με τοξικομανία, στην πρόληψη και περίθαλψη λοιμωδών νόσων, στην ψυχική υγεία και στην πρόληψη αυτοκτονιών.

(51) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να απαιτούν τη διενέργεια ιατρικής εξέτασης χωρίς

Όλα τα κράτη μέλη διενεργούν ιατρικές εξετάσεις κατά την εισαγωγή στο σωφρονιστικό κατάστημα, μολονότι οι χρόνοι διαφέρουν και κυμαίνονται από άμεσο προσυμπτωματικό έλεγχο εντός 24 ωρών από την άφιξη έως εξετάσεις που διενεργούνται εντός περισσότερων ημερών (συνήθως εντός 3-5 εργάσιμων ημερών).

Τα περισσότερα κράτη μέλη διενεργούν εξετάσεις για μεταδοτικές ασθένειες, όπως HIV, ηπατίτιδα, φυματίωση και σεξουαλικά μεταδιδόμενες μολύνσεις, σε συνδυασμό με προσυμπτωματικούς ελέγχους για μη μεταδοτικές ασθένειες, συμπεριλαμβανομένου του καρκίνου. Σε ορισμένα συστήματα, έμφαση δίδεται πρωτίστως σε μεταδοτικές ασθένειες, γεγονός που αντικατοπτρίζει τους περιορισμούς στους πόρους ή την προτεραιότητα που δίδεται σε κινδύνους για τη δημόσια υγεία.

Τα μοντέλα παροχής υγειονομικής περίθαλψης διαφέρουν. Ορισμένα κράτη μέλη στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε εσωτερικούς επαγγελματίες του τομέα της υγείας, συμπεριλαμβανομένων γενικών ιατρών, νοσηλευτών, ψυχολόγων, ψυχιάτρων και οδοντιάτρων. Άλλα κράτη μέλη χρησιμοποιούν μικτά μοντέλα τα οποία συνδυάζουν εσωτερικές υπηρεσίες και εξωτερικούς ειδικούς. Ορισμένα κράτη μέλη —ειδικότερα εκείνα με παλαιότερους ή μικρότερους χώρους κράτησης— προσφέρουν μόνο βασική εσωτερική ιατρική περίθαλψη και στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε εξωτερικά νοσοκομεία ή εξωτερικές κλινικές για εξειδικευμένες υπηρεσίες ώστε να διασφαλίζεται η παροχή περίθαλψης σε 24ώρη βάση και 7 ημέρες την εβδομάδα.

Οι αυτοκτονίες εξακολουθούν να αποτελούν πηγή προβληματισμού σε όλα τα κράτη μέλη. Τα αναφερόμενα αριθμητικά στοιχεία διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, καθώς σε ορισμένες δικαιοδοσίες καταγράφονται υψηλοί απόλυτοι αριθμοί αυτοκτονιών λόγω του μεγάλου πληθυσμού κρατουμένων, ενώ άλλες δικαιοδοσίες αναφέρουν υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με το μέγεθος του πληθυσμού (τα οποία κυμαίνονται από 0,07 % έως 1,19 % του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων). Τα περισσότερα συστήματα τηρούν πρωτόκολλα για την

πρόληψη των αυτοκτονιών, τα οποία περιλαμβάνουν εργαλεία αναφοράς και διερεύνησης, ανεξάρτητες έρευνες και διαδικασίες.

Θεραπεία για τον εθισμό είναι διαθέσιμη σε όλα τα κράτη μέλη. Οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν επιβλεπόμενη αποτοξίνωση, ιατρικά υποβοηθούμενη θεραπεία, ψυχοθεραπεία, ομαδικές συνεδρίες και μακροπρόθεσμα προγράμματα αποκατάστασης. Οι ανωτέρω παρεμβάσεις αποτελούν συχνά μέρος ευρύτερων στρατηγικών ψυχικής υγείας, λαμβανομένης υπόψη της αλληλεπικάλυψης μεταξύ της χρήσης ουσιών και των μορφών ψυχολογικής ευπάθειας.

Γενικές τάσεις

Μολονότι όλα τα κράτη μέλη παρέχουν βασικές υπηρεσίες και αρχικό προσυμπτωματικό έλεγχο, η διαθεσιμότητα εξειδικευμένης περίθαλψης διαφέρει σημαντικά. Η πρόληψη των αυτοκτονιών και η θεραπεία του εθισμού αποτελούν προτεραιότητα σε όλα τα κράτη μέλη. Κοινή τάση αποτελεί η στήριξη σε μικτά ιατρικά μοντέλα και η χρησιμοποίηση εξωτερικών παρόχων υπηρεσιών για εξειδικευμένη θεραπεία.

8. Πρόληψη της βίας και της κακομεταχείρισης

(52) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια των κρατουμένων και να προλαμβάνεται κάθε μορφή βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα ώστε να διασφαλίζουν ότι οι κρατούμενοι δεν υφίστανται βία ή κακομεταχείριση από το προσωπικό των χώρων κράτησης και αντιμετωπίζονται με σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να απαιτούν από το προσωπικό του χώρου κράτησης και από όλες τις αρμόδιες αρχές να προστατεύουν τους κρατουμένους από τη βία ή την κακομεταχείριση από άλλους κρατουμένους.

(53) Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι η εκπλήρωση του εν λόγω

Η πρόληψη της βίας και η διασφάλιση της προστασίας από την κακομεταχείριση αποτελούν βασικές ευθύνες των συστημάτων κράτησης. Τα κράτη μέλη αναφέρουν διάφορες προσεγγίσεις για τη συλλογή δεδομένων, τη διαχείριση κινδύνων, την κατάρτιση του προσωπικού και τους μηχανισμούς επίβλεψης, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τις διαφορετικές ικανότητες των καταστημάτων και τις διαφορετικές νοοτροπίες αναφοράς περιστατικών. Μολονότι τα θανατηφόρα περιστατικά σπανίζουν γενικά, περιστατικά μη θανατηφόρας βίας, εκφοβισμού και επιθέσεων καταγράφονται σε διαφορετικούς βαθμούς σε όλα τα κράτη μέλη.

Σε πολλές δικαιοδοσίες, η απόκτηση αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με βίαια περιστατικά παραμένει δυσχερής. Μερικά κράτη μέλη διατηρούν κεντρικές βάσεις δεδομένων στις οποίες καταγράφονται τα περιστατικά βίας που καταλήγουν σε σοβαρό τραυματισμό ή θάνατο, ενώ άλλα στηρίζονται σε χειρόγραφες αναφορές περιστατικών εκ μέρους των χώρων κράτησης, γεγονός που περιορίζει την ακρίβεια και τη συγκρισιμότητα. Τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν χαμηλό ή μηδενικό αριθμό θανατηφόρων περιστατικών κατά τα υπό τα εξέταση έτη. Τα στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη μη θανατηφόρα βία εμφανίζουν μεγάλη ποικιλομορφία, καθώς ορισμένα συστήματα καταγράφουν εκατοντάδες ή χιλιάδες περιστατικά ετησίως, ενώ άλλα αναφέρουν λιγιστά μόνο τέτοια περιστατικά.

Τα μέτρα πρόληψης της βίας μεταξύ κρατουμένων περιλαμβάνουν συνήθως δομημένη εκτίμηση κινδύνου, πρωτόκολλα αναφοράς περιστατικών για το ιατρικό προσωπικό, χαρτογράφηση των αναγκών προστασίας και επιτήρηση με τη χρήση καμερών.

Άλλα μέτρα τα οποία ανέφεραν ορισμένα κράτη μέλη περιλαμβάνουν την προώθηση μη βίαιου περιβάλλοντος, μεταξύ άλλων, μέσω επιλογών εσωτερικού σχεδιασμού και της παρουσίας επιβλεπόντων· αυξημένη επιτήρηση και διενέργεια τακτικών σωματικών ερευνών σε κρατουμένους υψηλού κινδύνου· προγράμματα σχεδιασμένα με σκοπό να βοηθούν τους κρατουμένους να διαχειρίζονται τα συναισθήματα και τις παρορμήσεις τους, όπως κατάρτιση κατά της επιθετικότητας ή θεραπεία με τη βοήθεια ζώων· ειδικές μονάδες σωφρονιστικής αστυνομίας· και διεπιστημονικά συμβούλια παρακολούθησης.

Πολλά συστήματα χρησιμοποιούν δυναμικές προσεγγίσεις ασφάλειας οι οποίες δίδουν έμφαση στη συνεχή αλληλεπίδραση του προσωπικού με τους κρατουμένους για την πρόληψη των συγκρούσεων και τον έγκαιρο εντοπισμό κινδύνων. Η κατάρτιση του προσωπικού περιλαμβάνει συχνά τεχνικές αποκλιμάκωσης, διαχείριση επιθετικής συμπεριφοράς και πρωτόκολλα για τη χρήση βίας.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι το ιατρικό προσωπικό των σωφρονιστικών καταστημάτων υπέχει υποχρέωση αυτόματης ιεραρχικής αναφοράς (π.χ. στον διευθυντή ή στον διοικητή του σωφρονιστικού καταστήματος) ή αναφοράς περιπτώσεων που υποδηλώνουν κακομεταχείριση στην αρμόδια αστυνομική υπηρεσία και/ή στον επιβλέποντα εισαγγελέα. Η εν λόγω υποχρέωση ισχύει ανεξαρτήτως του αν η κακομεταχείριση αποδίδεται σε άλλον κρατούμενο ή στο προσωπικό του σωφρονιστικού καταστήματος. Λιγιστά κράτη μέλη επισήμαναν ότι —καταρχήν— το ιατρικό προσωπικό υπέχει υποχρέωση τήρησης της εμπιστευτικότητας και, επομένως, μπορεί να γνωστοποιεί προσωπικές πληροφορίες μόνο κατόπιν εξασφάλισης συγκατάθεσης. Ωστόσο, ακόμη και στα συγκεκριμένα κράτη μέλη προβλέπονται εξαιρέσεις, ιδίως όταν ο θιγόμενος κρατούμενος είναι ανήλικος ή ευάλωτος για άλλο λόγο, όταν το μέλος του ιατρικού προσωπικού υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας του περιστατικού, όταν η κακομεταχείριση συνιστά σοβαρό αδίκημα το οποίο επισύρει ποινή φυλάκισης άνω του ενός έτους και/ή όταν υφίσταται σημαντικός κίνδυνος για τη ζωή ή την υγεία του κρατουμένου ή τρίτων. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας μπορεί ή πρέπει να αίρεται σε κάθε περιστατικό στο οποίο εμπλέκεται προσωπικό του σωφρονιστικού καταστήματος.

Οι εγγυήσεις κατά της κακομεταχείρισης είναι ανάλογες εκείνων που εφαρμόζονται για τη βία μεταξύ κρατουμένων, κατά τα προαναφερθέντα.

Άλλα μέτρα κατά της κακομεταχείρισης από το προσωπικό, τα οποία ανέφεραν ορισμένα κράτη μέλη, περιλαμβάνουν ειδικές υπηρεσίες του σωφρονιστικού καταστήματος επιφορτισμένες με την παρακολούθηση της δυνητικής κακομεταχείρισης των κρατουμένων από το προσωπικό, υποχρεωτική χρήση καμερών σώματος για το προσωπικό που αλληλεπιδρά με κρατουμένους, εκπαίδευση του προσωπικού σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πρόληψης των βασανιστηρίων, κατάρτιση σχετικά με ευπαθείς καταστάσεις καθώς και πρόσβαση σε εσωτερικές και εξωτερικές διαδικασίες λογοδοσίας και υποβολής καταγγελιών. Επιπλέον, σχεδόν όλα τα κράτη μέλη δήλωσαν ότι διαθέτουν συστήματα για την καταγραφή της χρήσης βίας κατά των κρατουμένων, μολονότι τα εν λόγω συστήματα διαφέρουν όσον αφορά την εμβέλεια και την εξειδίκευσή τους και εκτείνονται από τη διαθεσιμότητα υλικού καταγεγραμμένου από κάμερες έως την επιβολή στο προσωπικό του σωφρονιστικού καταστήματος της υποχρέωσης αναφοράς στους ιεραρχικώς προϊσταμένους και/ή στον επιβλέποντα δικαστή ή εισαγγελέα. Τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν επίσης (ή

τουλάχιστον) κεντρικό ηλεκτρονικό σύστημα ή αρχείο καταχωρίσεων για την καταγραφή κάθε ασυνήθιστου περιστατικού μεταξύ προσωπικού και κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βίας, και ορισμένα κράτη μέλη διαθέτουν ειδικές διαδικασίες αναφοράς για τη χρήση όπλων, π.χ. πιστολιών ή ράβδων.

Η αναλογία προσωπικού/κρατουμένων διαφέρει επίσης σημαντικά μεταξύ δικαιοδοσιών και κυμαίνεται από λιγότερα από 0,2 μέλη προσωπικού ανά κρατούμενο σε περισσότερα από 0,8 μέλη προσωπικού ανά κρατούμενο, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις διαφορές στα μοντέλα στελέχωσης, στα μεγέθη των χώρων κράτησης και στους περιορισμούς των πόρων. Ορισμένα συστήματα έχουν σχετικά υψηλή αναλογία προσωπικού/κρατουμένων, στοιχείο το οποίο στηρίζει την εντατικότερη επιτήρηση και τη δυναμική ασφάλεια, ενώ άλλα λειτουργούν με λιγότερο προσωπικό σε σχέση με τον πληθυσμό των κρατουμένων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία προκλήσεων όσον αφορά την επιτήρηση και την ασφάλεια.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, η πρόληψη της βίας και της κακομεταχείρισης παραμένει προτεραιότητα, μολονότι η ποιότητα των δεδομένων και η ικανότητα παρακολούθησης διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Τα θανατηφόρα περιστατικά σπανίζουν, αλλά η μη θανατηφόρα βία εξακολουθεί να συνεπάγεται προκλήσεις. Τα συστήματα επικεντρώνονται ολοένα και περισσότερο σε στρατηγικές πρόληψης, κατάρτιση του προσωπικού και δυναμική ασφάλεια. Η αναλογία προσωπικού/κρατουμένων διαφέρει σημαντικά και επηρεάζει τα επίπεδα επιτήρησης και ασφάλειας.

9. Επικοινωνία με τον έξω κόσμο

(54) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν στους κρατουμένους να δέχονται επισκέψεις από τις οικογένειές τους και από άλλα πρόσωπα, όπως νομικοί εκπρόσωποι, κοινωνικοί λειτουργοί και ιατροί. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να επιτρέπουν στους κρατουμένους να επικοινωνούν ελεύθερα με τα πρόσωπα αυτά μέσω επιστολών και, όσο το δυνατόν συχνότερα, τηλεφωνικώς ή με άλλες μορφές επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένων εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας για τα άτομα με αναπηρία.

(55) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις για τη διευκόλυνση των οικογενειακών επισκέψεων υπό συνθήκες φιλικές προς τα παιδιά, οι οποίες συνάδουν με τις απαιτήσεις ασφάλειας αλλά είναι λιγότερο τραυματικές για τα παιδιά. Οι εν λόγω οικογενειακές επισκέψεις θα πρέπει να διασφαλίζουν τη διατήρηση τακτικών και ουσιαστικών επαφών μεταξύ των μελών της οικογένειας.

(56) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να καταστήσουν δυνατή την επικοινωνία με ψηφιακά μέσα, όπως για παράδειγμα με βιντεοκλήσεις, προκειμένου, μεταξύ άλλων, οι κρατούμενοι να μπορούν να διατηρούν επαφή με τις οικογένειές τους να

Η διατήρηση σχέσεων με την οικογένεια, τους φίλους και τους νομικούς εκπροσώπους και η στήριξη από την κοινότητα είναι σημαντικές συνιστώσες της μη βάνανσης κράτησης και της επιτυχούς κοινωνικής επανένταξης. Όλα τα κράτη μέλη διασφαλίζουν το δικαίωμα των

κρατουμένων να διατηρούν επικοινωνία με τον έξω κόσμο, μολονότι η συχνότητα, η διάρκεια και οι όροι των επισκέψεων και της επικοινωνίας διαφέρουν σημαντικά.

Για παράδειγμα, επισκέψεις μελών της οικογένειας κατά την προσωρινή κράτηση επιτρέπονται σε όλα τα κράτη μέλη. Ωστόσο, η ελάχιστη συχνότητα των επισκέψεων μπορεί να κυμαίνεται από μία ή δύο φορές τον μήνα ή μία έως τρεις φορές την εβδομάδα έως κάθε ημέρα ή όσο συχνά το επιτρέπει η δυναμικότητα του σωφρονιστικού καταστήματος, ενώ η αναφερόμενη ελάχιστη διάρκεια κάθε επίσκεψης κυμαίνεται από 30 έως 60 λεπτά στις περισσότερες δικαιοδοσίες. Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν τις συζυγικές επισκέψεις όπως τις οικογενειακές επισκέψεις ή παρέχουν τη δυνατότητα πρόσθετης, μεγαλύτερης διάρκειας επίσκεψης κάθε μήνα ή κάθε τρίμηνο, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, ενώ άλλα κράτη μέλη δεν προβλέπουν καμία τέτοια δυνατότητα. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα επισκέψεων με διανυκτέρευση, υπό ορισμένες προϋποθέσεις και λιγότερο συχνά (συνήθως μία ή δύο φορές κάθε έξι μήνες), σε μερικές δικαιοδοσίες μόνο. Αντιθέτως, οι δικηγόροι έχουν πρόσβαση στους πελάτες τους, κατόπιν αίτησης, σε όλα τα κράτη μέλη.

Ως επί το πλείστον, τα ανωτέρω καθεστάτα επισκέψεων δεν μεταβάλλονται μετά τη δίκη. Σε ορισμένα κράτη μέλη, η συχνότητα των οικογενειακών επισκέψεων μπορεί μεν να μειωθεί, αλλά η διάρκειά τους να αυξηθεί, ενώ σε άλλα η συχνότητα μπορεί να αυξηθεί επίσης. Τέλος, περισσότερα κράτη μέλη είναι διατεθειμένα να οργανώσουν συζυγικές επισκέψεις και/ή επισκέψεις με διανυκτέρευση.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι, τόσο κατά την προσωρινή κράτηση όσο και κατά την κράτηση μετά τη δίκη, προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για τις επισκέψεις εκ μέρους παιδιών. Ωστόσο, η κλίμακα και ο σκοπός των ρυθμίσεων αυτών μπορεί να εκτείνεται από την εκπλήρωση βασικών απαιτήσεων ασφάλειας (ιδίως τη συνοδεία του παιδιού από κατάλληλο ενήλικο άτομο) και την παροχή χώρων φιλικών προς τα παιδιά με παιχνίδια κ.λπ., όπως ανέφεραν τα περισσότερα κράτη μέλη· την παράταση ή την προσθήκη επισκέψεων ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ώρες φοίτησης στο σχολείο· έως διαρθρωμένες δραστηριότητες και προγράμματα με τη συμμετοχή προσωπικού με σκοπό την παρότρυνση ενός υγιούς δεσμού μεταξύ γονέα και παιδιού και τη διάρρηξη του διαγενεακού κύκλου μειονεξίας και φυλάκισης.

Στους λόγους περιορισμού των δικαιωμάτων επίσκεψης, μέσω απαγορεύσεων ή επιβολής περιορισμών ή μέσω επιτήρησης, μεταξύ άλλων, με τεχνικά μέσα, μπορεί να περιλαμβάνονται ανησυχίες για την ασφάλεια και την τάξη, καθώς και η λήψη πειθαρχικών μέτρων λόγω παράβασης των κανόνων του σωφρονιστικού καταστήματος, η ευημερία του παιδιού ή η έλλειψη γονικής συγκατάθεσης. Επιπλέον, η (διαταχθείσα από το δικαστήριο) προστασία των προδικαστικών ερευνών που βρίσκονται σε εξέλιξη εμποδίζει την επικοινωνία με θύματα και μάρτυρες, μέλη συμμοριών κ.λπ., ενώ η (διαταχθείσα από το δικαστήριο) προστασία του σκοπού της στέρησης της ελευθερίας μετά τη δίκη εμποδίζει την επικοινωνία με πρόσωπα τα οποία ενδέχεται να έχουν επιζήμιο αντίκτυπο στις προσπάθειες αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης.

Η ανταλλαγή επιστολών και οι τηλεφωνικές κλήσεις προβλέπονται σε όλα τα κράτη μέλη, μολονότι οι κλήσεις μπορεί να περιορίζονται ως προς τη συχνότητα και τη διάρκεια. Συνήθως, κλήσεις επιτρέπονται τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, κατά μέσο όρο για 10 έως 20 λεπτά, και εξαρτώνται από την αγορά επαρκούς χρόνου εκ μέρους του κρατουμένου. Επιπλέον, η μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών έχει θεσπίσει, ή θεσπίζει επί του παρόντος, τη δυνατότητα βιντεοκλήσεων οι οποίες πραγματοποιούνται είτε επιπλέον είτε αντί των τακτικών προσωπικών επισκέψεων. Οι βιντεοκλήσεις προορίζονται ιδίως για οικογένειες και μικρά παιδιά και ιδίως κατά την κράτηση των καταδικασθέντων, όταν η διατήρηση τέτοιων σχέσεων

μπορεί να είναι δυσχερέστερη. Αντίθετα προς τις τηλεφωνικές κλήσεις, οι βιντεοκλήσεις μπορεί να πραγματοποιούνται υπό όρους, όπως προηγούμενη έγκριση και επιτήρηση, μπορούν όμως επίσης να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια: για παράδειγμα, ορισμένα κράτη μέλη επιτρέπουν βιντεοκλήσεις διάρκειας έως δύο ωρών. Ωστόσο, η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και η ανεξάρτητη χρήση του διαδικτύου δεν είναι συνήθως διαθέσιμες. Πλείονα κράτη μέλη ανέφεραν εξαιρέσεις για συγκεκριμένους σκοπούς, όπως εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εργασία ή ρύθμιση προσωπικών υποθέσεων. Στις περιπτώσεις αυτές, όμως, παρέχεται συνήθως πρόσβαση σε ορισμένους επιτρεπόμενους ιστοτόπους μόνο και όχι για προσωπική επικοινωνία.

Όπως και οι επισκέψεις, η επικοινωνία με τον έξω κόσμο μπορεί επίσης να περιοριστεί ή να απαγορευθεί. Εξαιρουμένης της επίσημης ή προστατευόμενης αλληλογραφίας, οι επιστολές μπορεί να ανοίγονται, να διαβάζονται και/ή να αφαιρούνται. Οι κλήσεις μπορεί να καταγράφονται και ενδέχεται να απαιτείται έγκριση των αριθμών προς τους οποίους πραγματοποιούνται. Οι λόγοι λήψης τέτοιων μέτρων διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Στους λόγους περιλαμβάνονται ανησυχίες για την ασφάλεια και την τάξη, ιδίως όσον αφορά την πρόληψη εγκλημάτων και/ή (περαιτέρω) ριζοσπαστικοποίησης, καθώς και πειθαρχικά μέτρα λόγω παράβασης των κανόνων του σωφρονιστικού καταστήματος. Άλλοι λόγοι είναι η (διαταχθείσα από το δικαστήριο) προστασία των προδικαστικών ερευνών που βρίσκονται σε εξέλιξη (κίνδυνος επηρεασμού μαρτύρων κ.λπ.) και η (διαταχθείσα από το δικαστήριο) προστασία των θυμάτων και του ευρύτερου σκοπού της στέρησης της ελευθερίας μετά τη δίκη. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη σπεύδουν να τονίσουν ότι κάθε απόφαση περιορισμού ή απαγόρευσης της επικοινωνίας πρέπει να είναι στοχευμένη, αιτιολογημένη και προσωρινή, αλλά τα περισσότερα κράτη μέλη δεν ήταν σε θέση να προσδιορίσουν ανώτατη χρονική διάρκεια. Οι διαταγές του δικαστηρίου μπορεί να ισχύουν, για παράδειγμα, καθ' όλη τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης, ενώ τα πειθαρχικά μέτρα θα έχουν κατ' ανάγκη βραχεία διάρκεια. Γενικά, η αναλογικότητα και η τακτική επανεξέταση φαίνεται ότι αποτελούν κατευθυντήριες αρχές.

Γενικές τάσεις

Η επικοινωνία με τον έξω κόσμο διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό, αλλά εφαρμόζεται ανομοιόμορφα. Οικογενειακές επισκέψεις και τηλεφωνικές κλήσεις αποτελούν τον κανόνα, ενώ οι βιντεοκλήσεις καθίστανται ολοένα και πιο συνηθισμένες. Η πρόσβαση στο διαδίκτυο και στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο παραμένει περιορισμένη. Τα κράτη μέλη αποδίδουν μεγάλη σημασία σε ρυθμίσεις επισκέψεων επικεντρωμένες στα παιδιά. Η συνολική τάση αντικατοπτρίζει την ισορροπία μεταξύ διατήρησης της ασφάλειας και διευκόλυνσης ουσιαστικών κοινωνικών δεσμών και οι σύγχρονες τεχνολογίες διευρύνουν σταδιακά τις ευκαιρίες επικοινωνίας.

10. Νομική συνδρομή

(58) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την αποτελεσματική πρόσβαση των κρατουμένων σε δικηγόρο.

(59) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να σέβονται τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των συναντήσεων και άλλων μορφών επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της αλληλογραφίας για νομικά ζητήματα, μεταξύ των κρατουμένων και των νομικών συμβούλων τους.

(60) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν πρόσβαση στους κρατούμενους σε έγγραφα σχετικά με τις νομικές διαδικασίες που τους αφορούν. ή να επιτρέπουν σε αυτούς τη

Όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν, παρέχοντας λεπτομέρειες σε διαφορετικό βαθμό, ότι οι προσωρινά κρατούμενοι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε νομική συνδρομή, ειδικότερα μέσω της άσκησης του δικαιώματος διορισμού συνηγόρου υπεράσπισης. Πολλά κράτη μέλη κατέστησαν σαφές ότι η προσωρινή κράτηση είναι κατάσταση η οποία συνεπάγεται υποχρεωτική υπεράσπιση και ότι στα άτομα που δεν διαθέτουν επαρκείς οικονομικούς πόρους (όπως ορίζονται από την εθνική νομοθεσία) παρέχονται δικαστική αρωγή και αυτεπαγγέλτως διορισμένοι συνήγοροι. Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη επισήμαναν ότι το προσωπικό και οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στα σωφρονιστικά καταστήματά τους παρέχουν στους προσωρινά κρατούμενους πρακτικές πληροφορίες και συμβουλές σχετικά με τρόπους αναζήτησης συνδρομής (κατάλογος δικηγόρων, ΜΚΟ κ.λπ.) και μπορούν να διευθετήσουν την αρχική επικοινωνία. Η επικοινωνία και η αλληλογραφία που ανταλλάσσεται με τον συνήγορο υπεράσπισης προστατεύονται σε όλα τα κράτη μέλη και οι επισκέψεις του συνηγόρου υπεράσπισης δεν υπόκεινται σε περιορισμούς.

Μετά την απαγγελία της ποινής, σε όλα τα κράτη μέλη οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν νομική συνδρομή με σκοπό την προσβολή διοικητικών ή πειθαρχικών αποφάσεων και μέτρων ασφάλειας καθώς και το δικαίωμα υποβολής καταγγελιών σχετικά με κακομεταχείριση ή κακές συνθήκες κράτησης εσωτερικά, ενώπιον δικαστηρίου ή με τη χρήση διεθνών μηχανισμών. Τα περισσότερα κράτη μέλη επισήμαναν εκ νέου τη διαθεσιμότητα νομικής συνδρομής, ενώ μικρός αριθμός κρατών μελών ανέφερε ότι δικηγόροι οι οποίοι παρέχουν νομική αρωγή είναι τακτικά παρόντες στα σωφρονιστικά καταστήματα για την παροχή συμβουλών. Τα μέτρα που προβλέπονται σε μεγάλο αριθμό κρατών μελών για τη διευκόλυνση της άσκησης του δικαιώματος σε νομική συνδρομή είναι τα ακόλουθα:

- η δυνατότητα εξ αποστάσεως (VoIP) διαβούλευσης με δικηγόρο·
- τηλεφωνικές κλήσεις, ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων και επιστολική αλληλογραφία μεταξύ δικηγόρου και κρατουμένου·
- πρόσβαση του κρατουμένου (μέσω του δικηγόρου του) στη δικογραφία·
- πρόσβαση του κρατουμένου σε υπολογιστή για την καταγραφή σημειώσεων·
- κατάλογος δικηγόρων για τους κρατούμενους που δεν διαθέτουν εκπροσώπηση· και
- χορήγηση άδειας στον δικηγόρο ώστε να φέρει τον υπολογιστή του στο σωφρονιστικό κατάστημα.

Τα περισσότερα κράτη μέλη παρέχουν στους κρατούμενους υλική πρόσβαση στον προσωπικό φάκελό τους και/ή στη δικογραφία. Ορισμένα κράτη μέλη παρέχουν επίσης ψηφιακή πρόσβαση (σε ασφαλή πλατφόρμα προβολής, μέσω USB κ.λπ.) σε όλες τις περιπτώσεις ή σε ορισμένες περιπτώσεις.

Γενικές τάσεις

Η νομική συνδρομή διασφαλίζεται σε όλα τα κράτη μέλη. Η υποχρεωτική υπεράσπιση κατά την προσωρινή κράτηση, η νομική αρωγή και οι εύρωστοι μηχανισμοί προστασίας της εμπιστευτικότητας συνιστούν ισχυρές εγγυήσεις. Η ψηφιακή πρόσβαση σε νομική επικοινωνία επεκτείνεται, αλλά η εμβέλειά της ποικίλλει.

11. Αιτήματα και καταγγελίες

(61) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλοι οι κρατούμενοι ενημερώνονται σαφώς για τους κανόνες που ισχύουν στους ειδικούς χώρους κράτησής τους.

(62) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν την αποτελεσματική πρόσβαση σε διαδικασία που δίνει τη δυνατότητα στους κρατούμενους να αμφισβητούν επισήμως πτυχές της διαβίωσής τους κατά την κράτησή τους. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι κρατούμενοι μπορούν να υποβάλουν ελεύθερα εμπιστευτικά αιτήματα και καταγγελίες σχετικά με τη μεταχείρισή τους, μέσω τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών μηχανισμών υποβολής καταγγελιών.

(63) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την άμεση και προσεκτική εξέταση των καταγγελιών των κρατουμένων από ανεξάρτητη αρχή ή δικαστήριο που έχει την εξουσία να

Οι αποτελεσματικοί μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών διασφαλίζουν τη λογοδοσία, τη διαφάνεια και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των κρατουμένων. Όλες οι δικαιοδοσίες προβλέπουν μηχανισμούς χάρη στους οποίους οι κρατούμενοι μπορούν να λαμβάνουν πληροφορίες καθώς και να υποβάλλουν αιτήματα και καταγγελίες σχετικά με τις συνθήκες κράτησης, τη μεταχείριση ή διαδικαστικά ζητήματα.

Όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι, κατά την άφιξή τους στο σωφρονιστικό κατάστημα, οι κρατούμενοι ενημερώνονται με σαφήνεια για τους κανόνες του χώρου κράτησης. Στα περισσότερα κράτη μέλη, η ενημέρωση παρέχεται προφορικώς —για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης υποδοχής με τον διοικητή του σωφρονιστικού καταστήματος— και/ή γραπτώς μέσω φυλλαδίων, συνοπτικών οδηγιών, εικονογραφημένων αφισών κ.λπ., που παραδίδονται στους κρατούμενους και/ή βρίσκονται στους θαλάμους και σε κοινόχρηστους χώρους. Ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν επίσης ενημερωτικά βίντεο. Ορισμένα κράτη μέλη ξεχώρισαν επίσης για τις προσπάθειές τους να παρέχουν βασικές πληροφορίες σε ηλεκτρονική μορφή, σε ειδικές ηλεκτρονικές πύλες, όπως το ενδοδίκτυο οργανισμών (με ενότητες σχετικά με τους κανόνες, τα δικαιώματα και τα έγγραφα, καθώς και επικαιροποιήσεις σχετικά με δραστηριότητες και ειδήσεις, προσωπικούς λογαριασμούς για τη διαχείριση δικαιωμάτων κ.λπ.), στις οποίες παρέχεται πρόσβαση είτε απευθείας από τον θάλαμο των κρατουμένων είτε μέσω μετάβασης σε σημείο παροχής πληροφοριών. Ανεξαρτήτως του μέσου, όλα τα κράτη μέλη διαβεβαίωσαν ότι οι κανόνες μεταφράζονται —από διερμηνέα ή με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού— σε διάφορες γλώσσες.

Οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών διαφέρουν, αλλά περιλαμβάνουν γενικά την υποβολή προφορικών ή γραπτών καταγγελιών απευθείας στο προσωπικό, σε κουτιά ανώνυμης υποβολής καταγγελιών ή μέσω εντύπων καθώς και διαδικασίες καταγγελιών που προβλέπουν ειδικούς εσωτερικούς ρόλους, όπως διαμεσολαβητές σωφρονιστικών καταστημάτων, δικαστές ή

εισαγγελείς αρμόδιους για την εξέταση καταγγελιών. Ορισμένα συστήματα χρησιμοποιούν εκλεγμένους εκπροσώπους των κρατουμένων ή «φίλους» στον χώρο κράτησης για τη στήριξη της επικοινωνίας.

Το ανώτατο χρονικό διάστημα εντός του οποίου οι κρατούμενοι πρέπει να λαμβάνουν απάντηση στην καταγγελία τους διαφέρει μεταξύ κρατών μελών και εξαρτάται τόσο από τη φύση όσο και από τον επείγοντα χαρακτήρα της καταγγελίας και τον τρόπο υποβολής της. Τα περισσότερα κράτη μέλη ανέφεραν ότι οι καταγγελίες εξετάζονται και αντιμετωπίζονται το ταχύτερο δυνατό, ήτοι εντός διαστήματος που κυμαίνεται από τρεις ημέρες έως 2-3 μήνες το αργότερο.

Οι εξωτερικές διαδικασίες υποβολής καταγγελιών περιλαμβάνουν συνήθως το συμβούλιο του σωφρονιστικού καταστήματος, τον/την επικεφαλής της σωφρονιστικής υπηρεσίας και την ανώτερη εποπτική αρχή (συνήθως, το Υπουργείο Δικαιοσύνης), καθώς και ανεξάρτητες εθνικές αρχές —όπως τον επίτροπο σωφρονιστικού καταστήματος ή κάποιον διαμεσολαβητή— και διεθνή εποπτικά όργανα, ειδικότερα την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT). Τα περισσότερα κράτη μέλη ανέφεραν επίσης τη δυνατότητα δικαστικού ελέγχου (μεταξύ άλλων, των διοικητικών αποφάσεων που λαμβάνονται ως απόκριση σε εσωτερικές καταγγελίες) από αρμόδια εθνικά και διεθνή δικαστήρια. Επιπλέον, οι κρατούμενοι έχουν πάντοτε τη δυνατότητα να απευθυνθούν σε αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές καθώς και στον συνήγορο υπεράσπισης προκειμένου να επιστήσουν την προσοχή σε σχετικά παράπονα και παραπτώματα.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη παρέχεται γενικευμένη πρόσβαση σε μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών, αλλά ο βαθμός εξειδίκευσης ποικίλλει. Η ψηφιοποίηση βελτιώνει σταδιακά τη διαφάνεια και τους χρόνους ανταπόκρισης. Παρέχονται πληροφορίες κατά την εισαγωγή στο σωφρονιστικό κατάστημα, ενδεχομένως σε διάφορες γλώσσες. Η εξωτερική εποπτεία παραμένει σημαντικό μέσο συμπλήρωσης των εσωτερικών μηχανισμών υποβολής καταγγελιών.

12. Ειδικά μέτρα για τις γυναίκες και τα κορίτσια

(64) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές σωματικές, ψυχολογικές, επαγγελματικές, κοινωνικές και ψυχολογικές ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών, καθώς και τις ανάγκες υγιεινής και τις ανάγκες υγειονομικής περίθαλψης, όταν λαμβάνουν αποφάσεις που επηρεάζουν οποιαδήποτε πτυχή της κράτησής τους.

(65) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν στις κρατούμενες να γεννούν σε νοσοκομείο εκτός του χώρου κράτησης. Ωστόσο, όταν ένα παιδί γεννιέται στον χώρο κράτησης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν για την παροχή κάθε αναγκαίας στήριξης και εγκατάστασης για την προστασία του δεσμού μεταξύ μητέρας και παιδιού και για τη διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής τους καλής κατάστασης, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης υγειονομικής περίθαλψης τόσο πριν από τον τοκετό όσο και μετά τον τοκετό.

(66) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιτρέπουν στις κρατούμενες που έχουν βρέφη να κρατούν τα παιδιά μαζί τους στον χώρο κράτησης, στον βαθμό που αυτό συνάδει με το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν ειδικές διευκολύνσεις και να λαμβάνουν όλα τα μέτρα και ειδικά προς τα παιδιά μέτρα για τη διασφάλιση της υγείας και

Οι κρατούμενες έχουν διακριτές ανάγκες οι οποίες σχετίζονται με την υγειονομική περίθαλψη, την ασφάλεια, τις οικογενειακές ευθύνες και την ευπάθειά τους έναντι της κακοποίησης. Τα κράτη μέλη έχουν λάβει διάφορα μέτρα για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών, μολονότι το επίπεδο των προβλέψεων διαφέρει σε μεγάλο βαθμό.

Τα κράτη μέλη προβλέπουν κατανομή των γυναικών σε χωριστούς χώρους κράτησης ή σε χωριστές πτέρυγες καθώς και τη διάθεση προϊόντων γυναικείας υγιεινής και την ύπαρξη μονάδων για μητέρες και παιδιά, στις οποίες οι γυναίκες μπορούν να ζουν με τα παιδιά τους ενόσω εκτίουν την ποινή τους ή αναμένουν να εκδικαστεί η υπόθεσή τους (βλ. κατωτέρω). Επιπλέον, τα περισσότερα κράτη μέλη επισήμαναν ότι έχουν αναλάβει ευρεία δέσμευση για στοχευμένη μεταχείριση και μέτρα στήριξης των γυναικών κρατουμένων. Τα μέτρα αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν ειδική σωματική και ψυχική υγειονομική περίθαλψη, ειδικότερα, πρόσβαση σε τακτικές γυναικολογικές εξετάσεις, υπηρεσίες πριν από τον τοκετό και μετά τον τοκετό, καθώς και κοινωνικές, ψυχοκοινωνικές και ψυχιατρικές παρεμβάσεις για τις κρατούμενες που αντιμετωπίζουν προβλήματα άγχους και κατάθλιψης ή βίωσαν βία ή κακοποίηση· αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες, εκπαιδευτικά προγράμματα ή ευκαιρίες εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης που λαμβάνουν υπόψη το φύλο, μεγαλύτερης διάρκειας ή πρόσθετες επισκέψεις εκ μέρους των παιδιών τους· σωματικές έρευνες και/ή επιτήρηση από γυναίκες σωφρονιστικές υπαλλήλους· και αυστηρότερη ρύθμιση της χρήσης πειθαρχικών μέτρων, ιδίως της κράτησης σε απομόνωση, κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και μετά τον τοκετό.

Όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι επιτρέπεται συνήθως στις κρατούμενες να γεννούν εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος, μολονότι παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τον απόλυτο αριθμό τοκετών κρατουμένων κατά την τελευταία τριετία, ο οποίος κυμαίνεται από λιγότερους από 10 έως περισσότερους από 150 τοκετούς υπό καθεστώς κράτησης. Τούτο υποδηλώνει, άλλωστε, τις διαφορετικές προσεγγίσεις στη φυλάκιση εγκύων εντός της ΕΕ.

Στα περισσότερα κράτη μέλη η ηλικία μέχρι την οποία τα παιδιά μπορούν να παραμένουν στο σωφρονιστικό κατάστημα με τη μητέρα τους είναι ένα έτος ή τρία έτη, όταν τούτο είναι προς

το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Σε ορισμένα κράτη μέλη δεν προβλέπεται αυστηρό όριο ηλικίας, ενώ σε μερικά κράτη μέλη τα παιδιά μπορούν να παραμένουν με τη μητέρα τους στο σωφρονιστικό κατάστημα έως την ηλικία των έξι ετών.

Τα περισσότερα κράτη μέλη επιβεβαιώσαν ότι διαθέτουν μονάδες για μητέρες και παιδιά και ότι οι γυναίκες με παιδιά φιλοξενούνται στις μονάδες αυτές.

Γενικές τάσεις

Οι ανάγκες των γυναικών αναγνωρίζονται ολοένα και περισσότερο σε όλα τα συστήματα κράτησης και παρατηρούνται βελτιώσεις στην υγειονομική περίθαλψη, την παροχή ειδών προσωπικής υγιεινής, την ασφάλεια και τη στήριξη της οικογένειας. Μονάδες για μητέρες και παιδιά είναι ευρέως διαθέσιμες, μολονότι η διάρθρωσή τους και τα όρια ηλικίας των παιδιών ποικίλλουν. Οι πολιτικές που λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου παραμένουν πολύ διαφορετικές, καθώς ορισμένες δικαιοδοσίες προσφέρουν συνολικές υπηρεσίες ενώ άλλες στηρίζονται σε πιο περιορισμένες παροχές.

13. Ειδικά μέτρα για αλλοδαπούς

(67) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι αλλοδαποί και άλλοι κρατούμενοι με ιδιαίτερες γλωσσικές ανάγκες που στερούνται την ελευθερία τους έχουν εύλογη πρόσβαση σε επαγγελματικές υπηρεσίες διερμηνείας και σε μεταφράσεις έντυπου υλικού σε γλώσσα που κατανοούν.

(68) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ώστε οι αλλοδαποί να ενημερώνονται, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, για το δικαίωμά τους να ζητούν επικοινωνία, και να έχουν εύλογες διευκολύνσεις ώστε να επικοινωνούν με τη διπλωματική ή την προξενική υπηρεσία της χώρας της ιθαγένειάς τους.

(69) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την παροχή ενημέρωσης σχετικά με τη νομική συνδρομή.

(70) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την ενημέρωση των αλλοδαπών για τη δυνατότητα να ζητήσουν να μεταφερθεί η εκτέλεση της ποινής ή των προδικαστικών μέτρων

Οι αλλοδαποί αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των κρατουμένων σε πολλές δικαιοδοσίες και τα συστήματα κράτησης έχουν προσαρμόσει τις διαδικασίες τους με σκοπό την υπέρβαση των γλωσσικών, νομικών και κοινωνικών εμποδίων που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τέτοιοι κρατούμενοι. Όλα τα κράτη μέλη αναφέρουν ειδικά μέτρα χάρη στα οποία διασφαλίζεται ότι οι αλλοδαποί μπορούν να κατανοούν και να ασκούν τα δικαιώματά τους, να διατηρούν επικοινωνία με τα προξενεία τους και να έχουν πρόσβαση σε στήριξη για την κοινωνική επανένταξή τους.

Πέραν της μετάφρασης και της διερμηνείας πληροφοριών, όπως είναι οι κανόνες του σωφρονιστικού καταστήματος, πολλά κράτη μέλη ανέφεραν πρόσθετα μέτρα για τη στήριξη αλλοδαπών κρατουμένων. Τα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνουν, ειδικότερα, πρόσβαση σε σχετικά μαθήματα εκμάθησης γλώσσας, επενδύσεις σε δραστηριότητες, προγράμματα ή εξειδικευμένο

προσωπικό για την προώθηση της ένταξης και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, διευκόλυνση της πραγματοποιήσεων διεθνών τηλεφωνικών κλήσεων ή βιντεοκλήσεων για την προστασία των οικογενειακών δεσμών, διαμονή στον ίδιο χώρο με κρατούμενους με το ίδιο εθνικό και/ή γλωσσικό υπόβαθρο και παροχή συνδρομής σε ζητήματα μετανάστευσης. Τα διάφορα είδη υπηρεσιών διερμηνείας που χρησιμοποιούν τα κράτη μέλη περιλαμβάνουν εσωτερικούς ή εξωτερικούς διερμηνείς (διά ζώσης διερμηνεία), διερμηνεία με οπτικοακουστικά μέσα, εργαλεία ηλεκτρονικής μετάφρασης, πολύγλωσσα μέλη προσωπικού ή παροχή συνδρομής από κρατούμενους που μιλούν την ίδια γλώσσα.

Όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι, στο πλαίσιο και εντός του πεδίου εφαρμογής διεθνών συμφωνιών, οι αλλοδαποί δικαιούνται να ενημερώνουν τη διπλωματική ή προξενική αντιπροσωπεία τους για την κράτησή τους καθώς και ότι παρέχεται δυνατότητα αλληλογραφίας, τηλεφωνικών κλήσεων και βιντεοκλήσεων υπό συνθήκες εμπιστευτικότητας και χωρίς αδικαιολόγητους περιορισμούς. Ομοίως, όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι οι αλλοδαποί μπορούν να έχουν πρόσβαση σε νομική συνδρομή και νομική αρωγή υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με τους ημεδαπούς.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη ανέφεραν ότι οι αλλοδαποί ενημερώνονται προδραστικά σχετικά με τη δυνατότητα να ζητήσουν να μεταφερθεί η εκτέλεση της ποινής ή του προδικαστικού μέτρου επιτήρησης στη χώρα ιθαγένειας ή μόνιμης διαμονής τους, δυνάμει των αποφάσεων-πλαισίων 2008/909/ΔΕΥ και 2009/829/ΔΕΥ. Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι πληροφορίες αυτές παρέχονται από το προσωπικό του σωφρονιστικού καταστήματος στο πλαίσιο της διαδικασίας εισαγωγής, προφορικά και/ή γραπτώς και σε γλώσσα την οποία ο κρατούμενος είναι σε θέση να κατανοήσει. Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι πληροφορίες περιέχονται στα ενημερωτικά φυλλάδια που παραδίδονται σε όλους τους κρατούμενους κατά την άφιξή τους. Ωστόσο, πλείονα κράτη μέλη διευκρίνισαν ότι η εθνική νομική αρωγή διατίθεται —σε ορισμένες περιπτώσεις τουλάχιστον— για την υποβολή αίτησης μεταφοράς της εκτέλεσης της ποινής ή του προδικαστικού μέτρου επιτήρησης.

Γενικές τάσεις

Οι αλλοδαποί τυγχάνουν ευρείας διαδικαστικής στήριξης, ειδικότερα όσον αφορά την πρόσβαση σε υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας και την επικοινωνία με προξενικές αρχές. Εκπαιδευτικά μέτρα και μέτρα κοινωνικής ένταξης συνηθίζονται, μολονότι η διαθεσιμότητά τους ποικίλλει, και η παροχή συνδρομής για τη μεταφορά της εκτέλεσης ποινών ή μέτρων επιτήρησης είναι πιο ανομοιόμορφη.

14. Ειδικά μέτρα για παιδιά και νέους ενήλικες

(71) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα σε όλα τα θέματα που αφορούν την κράτησή του και ότι λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά δικαιώματα και οι ανάγκες του κατά τη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν κάθε πτυχή της κράτησής του.

(72) Όσον αφορά τα παιδιά, τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν καθεστώς κράτησης βάσει κατάλληλων και πολυτομεακών προσεγγίσεων, το οποίο θα εξασφαλίζει και θα διαφυλάσσει την υγεία των παιδιών, καθώς και τη σωματική, την πνευματική και τη συναισθηματική ανάπτυξή τους, το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την ουσιαστική και τακτική άσκηση του δικαιώματός τους στην οικογενειακή ζωή και την πρόσβασή τους σε προγράμματα που προάγουν την επανένταξή τους στην κοινωνία.

(73) Τυχόν χρήση πειθαρχικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της απομόνωσης, της χρήσης περιορισμών ή της χρήσης βίας, θα πρέπει να εξετάζεται αυστηρά με βάση τις αρχές της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.

(74) Κατά περίπτωση, τα κράτη μέλη προσεγγίζουν να εξασφαλίζουν σε καθιερωμένο επίπεδο

Για τα παιδιά και τους νέους ενηλίκους που τελούν υπό κράτηση απαιτούνται ειδικές εγγυήσεις λόγω των αναπτυξιακών αναγκών, της αυξημένης ευπάθειας και της μεγαλύτερης δυνατότητας αποκατάστασής τους. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ευρύ φάσμα μέτρων προστασίας τα οποία ρυθμίζουν τον διαχωρισμό, την εκπαίδευση, τις πειθαρχικές πρακτικές και την ψυχολογική στήριξη.

Επιπλέον της χωριστής κατανομής, τα περισσότερα κράτη μέλη ανέφεραν ότι τα καθεστώτα κράτησης παιδιών ηλικίας κάτω των 18 ετών και, κατά περίπτωση, νέων ενηλίκων ηλικίας 18 έως 21 ετών βασίζονται σε εκπαιδευτικούς στόχους που δεν έχουν χαρακτήρα κολασμού και στην παροχή της κοινωνικής και ψυχολογικής στήριξης που είναι αναγκαία για την προώθηση αισθήματος ευθύνης του πολίτη και αισθήματος του ανήκειν. Πέραν της ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και της παροχής επαγγελματικής κατάρτισης και κατάλληλων αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, συγκεκριμένα παραδείγματα των ανωτέρω αποτελούν η διαβίωση υπό ελεύθερες ή σχεδόν ελεύθερες συνθήκες· η αυξημένη επιτήρηση από ειδικά καταρτισμένο διεπιστημονικό προσωπικό και η πρόσβαση σε τέτοιο προσωπικό· η συχνή, στενή επικοινωνία με την οικογένεια —μεταξύ άλλων, κατά τη διάρκεια επισκέψεων στο σπίτι και συνεδριών οικογενειακής θεραπείας— και η συμμετοχή στην τοπική κοινωνία· και η κατάρτιση σε προσωπικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες, για παράδειγμα, για την προώθηση συνηθειών υγιεινής διατροφής και υγιεινής, τον έλεγχο της επιθετικής και βίαιης συμπεριφοράς, την πρόληψη του εθισμού και την ανάπτυξη κοινωνικής εμπιστοσύνης.

Τα περισσότερα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν γενικά τη διαθεσιμότητα της κράτησης σε απομόνωση ως πειθαρχικού μέτρου για τους προσωρινά κρατούμενους και τους καταδικασθέντες κρατούμενους ηλικίας κάτω των 18 ετών. Ωστόσο, κατέστησαν σαφές ότι πρόκειται περί μέτρου έσχατης ανάγκης το οποίο εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση σοβαρών και/ή επαναλαμβανόμενων παραβάσεων, κατά τα προβλεπόμενα στους κανόνες του σωφρονιστικού καταστήματος. Τέτοιες παραβάσεις είναι η απόδραση, η παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ή άλλων απαγορευμένων ειδών στον χώρο κράτησης, απειλές και βίαιες επιθέσεις

κατά μελών του προσωπικού ή άλλων κρατουμένων, προσποίηση ασθένειας με σκοπό τη μεταφορά εκτός του χώρου κράτησης, συμμετοχή σε πράξη συλλογικής απείθειας κ.λπ. Ορισμένα κράτη μέλη χρησιμοποιούν την κράτηση σε απομόνωση και για λόγους προστασίας, σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν υπόνοιες αυτοτραυματισμού ή κίνδυνος αυτοκτονίας, για λόγους υγείας ή όταν παρίσταται ανάγκη προστασίας άλλων ευάλωτων κρατουμένων. Καταρχήν, μολονότι η διάρκεια της κράτησης σε απομόνωση θα πρέπει να είναι αναλογική προς τον λόγο για τον οποίο επιβλήθηκε, η ανώτατη διάρκεια μπορεί να διαφέρει σημαντικά και κυμαίνεται από 3 έως 21 ημέρες. Στα περισσότερα κράτη μέλη, η διάρκεια κυμαίνεται από 5 έως 10 ημέρες, ενώ ένα κράτος μέλος περιορίζει το μέτρο σε τέσσερις ώρες ημερησίως επί πέντε διαδοχικές ημέρες κατ' ανώτατο όριο και ένα άλλο κράτος μέλος εφαρμόζει συνήθως το μέτρο μόνο κατά τη διάρκεια του χρόνου αναψυχής ώστε να μην επηρεάζονται οι σχολικές δραστηριότητες. Τέλος, μολονότι λιγοστά κράτη μέλη προσδιόρισαν ουσιαστικά τη συχνότητα επανεξέτασης των αποφάσεων κράτησης σε απομόνωση, πολλά επισήμαναν τη σημασία της ιατρικής και ψυχολογικής επιτήρησης.

Επιπλέον ή αντί της κράτησης σε απομόνωση, πλείονα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν επίσης τη διαθεσιμότητα άλλων λιγότερο επεμβατικών πειθαρχικών μέτρων για παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών. Τα συνηθέστερα μέτρα είναι οι προειδοποιήσεις και οι επιπλήξεις, η αυξημένη επιτήρηση, η κατάσχεση ή η παρακράτηση ορισμένων ειδών, ο περιορισμός του χαρτζιλικιού και των αγορών στο κατάστημα του σωφρονιστικού καταστήματος, ο περιορισμός των (κοινών) ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και πολιτιστικών εκδηλώσεων, η αφαίρεση οπτικοακουστικών συσκευών (π.χ. προσωπικής τηλεόρασης), η μείωση ή η συντόμευση επισκέψεων και τηλεφωνικών κλήσεων, η αναστολή του δικαιώματος εργασίας και η απαγόρευση παραλαβής δεμάτων. Όλα τα ανωτέρω μέτρα έχουν προσωρινό χαρακτήρα και επιβάλλονται για διάρκεια που κυμαίνεται από μερικές ημέρες έως πλείονες μήνες κάθε φορά και πρέπει να είναι αναλογικά προς το πειθαρχικό παράπτωμα που διαπράχθηκε. Επομένως, για την έλλειψη σεβασμού απέναντι στο προσωπικό ή την παράλειψη καθαρισμού του θαλάμου, για παράδειγμα, η αντίδραση είναι ηπιότερη από ό,τι για την κλοπή ή την εμπορία ναρκωτικών. Ορισμένα κράτη μέλη τόνισαν τη σημασία της λήψης πειθαρχικών μέτρων μόνο σε περίπτωση αποτυχίας των παρεμβάσεων αποκατάστασης ή των παιδαγωγικών παρεμβάσεων.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, η προστασία των παιδιών και των νέων ενηλίκων αποτελεί υψηλή προτεραιότητα. Ο διαχωρισμός από τους ενηλίκους, η υποχρεωτική εκπαίδευση και η παροχή εκτενούς ψυχολογικής στήριξης εφαρμόζονται ευρέως. Οι περιορισμοί της κράτησης σε απομόνωση και η έμφαση στην επικοινωνία με την οικογένεια αποτελούν εγγυήσεις που παρέχονται με συνεπή τρόπο. Οι προσεγγίσεις για τους νέους ενηλίκους (ηλικίας 18 έως 21 ετών) εμφανίζουν μεγαλύτερες διαφορές, αλλά πολλά συστήματα αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο τις συγκεκριμένες αναπτυξιακές ανάγκες τους.

15. Ειδικά μέτρα για άτομα με αναπηρία ή με σοβαρά ιατρικά

προβλήματα

(75) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρία ή άλλα άτομα με σοβαρά ιατρικά προβλήματα λαμβάνουν κατάλληλη περίθαλψη συγκρίσιμη με την περίθαλψη που προβλέπεται από το εθνικό σύστημα δημόσιας υγείας, η οποία καλύπτει τις ειδικές ανάγκες τους. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι πρόσωπα που διαγιγνώσκονται με παθήσεις οι οποίες σχετίζονται με την ψυχική υγεία λαμβάνουν εξειδικευμένη επαγγελματική περίθαλψη, και, όταν κρίνεται αναγκαίο, λαμβάνουν περίθαλψη σε εξειδικευμένα ιδρύματα ή σε ειδικά τμήματα του χώρου κράτησης υπό ιατρική παρακολούθηση, καθώς και τη συνέχεια της ιατρικής περίθαλψης, εφόσον απαιτείται, για τους κρατούμενους οι οποίοι πρόκειται να απολυθούν.

(76) Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες κράτησης και τα καθεστώτα κράτησης, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνούν ιδιαίτερα για την κάλυψη των αναγκών και τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των κρατουμένων με αναπηρία ή με σοβαρά ιατρικά προβλήματα. Θα

Τα άτομα με αναπηρία ή με σοβαρά ιατρικά προβλήματα αντιμετωπίζουν εμπόδια κατά την κράτηση, και τα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει διάφορα μέτρα για τον προσδιορισμό, τη συνεκτίμηση και τη στήριξη των αναγκών τους. Τα κράτη μέλη παρέχουν γενικές πληροφορίες σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες σωματικής και ψυχικής υγείας και θεσπίζουν προγράμματα για τη διαχείριση του εθισμού σε ουσίες και της σχετικής στέρησης. Επιπλέον των ανωτέρω, τα μέτρα τα οποία τα κράτη μέλη ανέφεραν ότι λαμβάνουν συχνότερα για την προσαρμογή των συνθηκών κράτησης στις ανάγκες των (προσωρινά και καταδικασθέντων) κρατουμένων με αναπηρία ή με σοβαρά ιατρικά προβλήματα σχετίζονται με την προσβασιμότητα θαλάμων και περύγων καθώς και κοινόχρηστων χώρων για άτομα με σωματική αναπηρία και ηλικιωμένους κρατουμένους. Τούτο μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, υπερυψωμένες τουαλέτες εντός των θαλάμων και καθίσματα ντους, προσθήκη χειρολαβών και ρυθμιζόμενα κρεβάτια, ράμπες, ανελκυστήρες και πλατύτερους διαδρόμους (μεταξύ άλλων, στους χώρους επισκέψεων). Ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν επίσης την παροχή βοηθημάτων, όπως δεκανικιών και αναπηρικών αμαξιδίων —μολονότι τούτο θεωρείται βασική υγειονομική περίθαλψη σε όλες τις δικαιοδοσίες—, ενώ άλλα επισήμαναν ότι οι κρατούμενοι μπορούν να τύχουν ειδικής συνδρομής σε πράξεις της καθημερινής ζωής. Ωστόσο, λιγοστά κράτη μέλη ανέφεραν ειδικές δραστηριότητες και θεραπείες, όπως αθλητικά προγράμματα, ευκαιρίες εργασίας κ.λπ. Τέλος, άνω του ενός τρίτου του συνόλου των κρατών μελών ανέφεραν την ύπαρξη ειδικών περύγων για κρατουμένους με προβλήματα ψυχικής υγείας και/ή τοξικομανίας.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, η αναγνώριση των αναγκών που σχετίζονται με την αναπηρία αυξάνεται, αλλά η εφαρμογή μέτρων εξακολουθεί να ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών. Οι προσαρμογές περιλαμβάνουν δομικές προσαρμογές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την παροχή υποστηρικτικών διατάξεων ή ατομικής στήριξης για την υποβοήθηση των κρατουμένων στους χειρισμούς της καθημερινής ζωής. Πιο εξειδικευμένα μέτρα, όπως προσαρμοσμένες δραστηριότητες ή ειδικές πτέρυγες για κρατουμένους με προβλήματα ψυχικής υγείας και τοξικομανίας, είναι λιγότερο διαδεδομένα.

16. Ειδικά μέτρα για την προστασία άλλων κρατουμένων με ειδικές ανάγκες ή αδυναμίες

(77) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η θέση υπό κράτηση δεν επιδεινώνει περαιτέρω την περιθωριοποίηση των προσώπων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους, της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων ή για οποιονδήποτε άλλον λόγο.

(78) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο για την πρόληψη κάθε βίας ή άλλης κακομεταχείρισης, όπως για παράδειγμα σωματικής, ψυχικής ή σεξουαλικής κακοποίησης, εις βάρος προσώπων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους, της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους, των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων ή για οποιονδήποτε άλλον λόγο, από το προσωπικό του χώρου κράτησης ή από άλλους κρατουμένους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την εφαρμογή ειδικών μέτρων

Τα συστήματα κράτησης δέχονται ευρύ φάσμα ευάλωτων κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένων ηλικιωμένων, ατόμων με ψυχικές ασθένειες, ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο αυτοκτονίας, κρατουμένων ΛΟΑΤΚΙ και ατόμων με ανάγκες λόγω εξάρτησης από ουσίες.

Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν ότι λαμβάνουν μέτρα για τη διασφάλιση της ασφάλειας των κρατουμένων με ειδικές ανάγκες και αδυναμίες, μέσω γενικών πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και κατάρτισης του προσωπικού, ταξινόμησεων των αδυναμιών και μέτρων προστασίας, ατομικής φροντίδας και σχεδίων αποκατάστασης, δραστηριοτήτων χωρίς αποκλεισμούς και ευαισθητοποίησης του ευρύτερου πληθυσμού των κρατουμένων ή μέσω της αυστηρής εφαρμογής υποχρεώσεων εσωτερικής αναφοράς. Απαντώντας σε ειδική ερώτηση σχετικά με την προστασία των κρατουμένων ΛΟΑΤΚΙ+, λιγοστά κράτη μέλη ανέφεραν την ύπαρξη πρακτικών κατευθυντήριων γραμμών για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων, όπως είναι η πρόσβαση σε κατάλληλη υγειονομική περίθαλψη, οι ρυθμίσεις για τη χρήση των λουτρών, η χρήση αντωνυμιών, η ιδιωτικότητα και η προστασία των δεδομένων, οι σωματικές έρευνες, η βία και ο εκφοβισμός κ.λπ. Ωστόσο, σχεδόν όλα τα κράτη μέλη προσδιόρισαν την κατανομή των διευφυλικών κρατουμένων ως κύριο μέλημά τους. Οι διάφορες προσεγγίσεις που εφαρμόζονται συναφώς εκτείνονται από την κατανομή σύμφωνα με το καταχωρισμένο (νόμιμο) φύλο, τη λήψη απόφασης κατά περίπτωση (προσωπικές επιθυμίες, ανησυχία όσον αφορά την ασφάλεια, εκτιμήσεις εμπειρογνομόνων) ή την ύπαρξη ειδικών περύγων ή ατομικών κελιών.

Τα κράτη μέλη επιβεβαίωσαν γενικά ότι η ορμονική θεραπεία μπορεί να ξεκινήσει, ή να συνεχιστεί, κατά τη διάρκεια της κράτησης σε σωφρονιστικό κατάστημα.

Γενικές τάσεις

Η διαχείριση αδυναμιών ενσωματώνεται γενικά στη λειτουργία των χώρων κράτησης. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη ανέφεραν μέτρα για την προστασία των κρατουμένων με ειδικές ανάγκες και αδυναμίες, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων, κατάρτισης του προσωπικού, εκτιμήσεων αδυναμιών και ατομικής φροντίδας ή σχεδίων τοποθέτησης.

17. Επιθεωρήσεις και έλεγχος

(79) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν τη διενέργεια τακτικών επιθεωρήσεων από ανεξάρτητη αρχή που αξιολογεί αν οι χώροι κράτησης λειτουργούν σύμφωνα με τις απαιτήσεις των διατάξεων του εθνικού και του διεθνούς δικαίου. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν απρόσκοπτη πρόσβαση στην επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, καθώς και στο δίκτυο των εθνικών μηχανισμών πρόληψης.

(80) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν πρόσβαση σε χώρους κράτησης σε μέλη των εθνικών κοινοβουλίων, και ενθαρρύνονται να παρέχουν αντίστοιχη πρόσβαση σε βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

(81) Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο διοργάνωσης τακτικών επισκέψεων σε χώρους κράτησης και σε άλλα κέντρα κράτησης για δικαστές, εισαγγελείς και συνηγόρους υπεράσπισης στο πλαίσιο της δικαστικής κατάρτισής τους.

Η ύπαρξη εύρωστων μηχανισμών επιθεώρησης και ελέγχου είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την πρόληψη της κακομεταχείρισης.

Πολλά κράτη μέλη εφαρμόζουν τριμερές πλαίσιο εσωτερικών και εξωτερικών καθώς και εγχώριων και διεθνών ελέγχων. Το εν λόγω πλαίσιο περιλαμβάνει συνήθως i) δικαστές, εισαγγελείς και/ή την επιθεώρηση της εθνικής αρχής που είναι αρμόδια για τα σωφρονιστικά καταστήματα· ii) το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ως ανώτατη εποπτική αρχή, έναν διαμεσολαβητή και/ή εξειδικευμένους οργανισμούς και επιτρόπους επιφορτισμένους με τον έλεγχο των σωφρονιστικών καταστημάτων και την προστασία των δικαιωμάτων των κρατούμενων και iii) μέλη του εθνικού κοινοβουλίου και τη CPT.

Κατά κανόνα, όσο πιο ανεξάρτητος είναι συγκεκριμένος εποπτικός φορέας από την εθνική υπηρεσία σωφρονιστικών καταστημάτων τόσο πιθανότερο είναι να δημοσιοποιούνται, ή να μπορούν να δημοσιοποιηθούν, τα πορίσματά του. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη ανέφεραν ότι δεν υπάρχουν περιορισμοί στην πρόσβαση σε χώρους και έγγραφα, ειδικότερα για τα πρόσωπα που ενεργούν εξ ονόματος εθνικών μηχανισμών πρόληψης. Ορισμένα κράτη μέλη επισήμαναν ότι οι ευαίσθητες πληροφορίες πρέπει να τυγχάνουν εμπιστευτικής μεταχείρισης ή μπορεί να προστατεύονται για λόγους εθνικής ασφάλειας, ερευνών σε εξέλιξη, ιατρικού απορρήτου κ.λπ. και ότι η πρόσβαση σε χώρους μπορεί επίσης να περιορίζεται προσωρινά, ιδίως εάν δεν μπορεί να διασφαλιστεί η ασφάλεια των επισκεπτών.

Απαντώντας στην ερώτηση σχετικά με την ύπαρξη συστημάτων για τον έλεγχο της συμμόρφωσης με τις διαβεβαιώσεις που παρέχονται σε άλλα κράτη μέλη στο πλαίσιο διαδικασιών ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (ΕΕΣ), πολλά κράτη μέλη παρέπεμψαν στον γενικό έλεγχο των συνθηκών κράτησης και ορισμένα κράτη μέλη δήλωσαν ότι πρόκειται περί ζητήματος το οποίο υπάγεται στην αρμοδιότητα των δικαστηρίων, της εισαγγελικής αρχής ή του Υπουργείου Δικαιοσύνης κ.λπ. Μόνο ένα κράτος μέλος ανέφερε την ύπαρξη εξειδικευμένου συστήματος ελέγχου σε πραγματικό χρόνο στα σωφρονιστικά καταστήματά του, το οποίο ελέγχει τη συμμόρφωση με τις διαβεβαιώσεις και δημιουργεί αυτόματες ειδοποιήσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης. Συγχρόνως, το σύστημα ελέγχει ενεργά αν

παρασχέθηκαν διαβεβαιώσεις για νέες αφίσες και χρησιμοποιεί ειδικά κελιά για την αποφυγή της μη συμμόρφωσης.

Γενικές τάσεις

Τα πλαίσια επιθεώρησης και ελέγχου έχουν περιεκτικό χαρακτήρα σε όλες τις δικαιοδοσίες, μολονότι η εφαρμογή τους διαφέρει. Η ανεξάρτητη εποπτεία είναι ευρέως θεσμοθετημένη και εξωτερικοί φορείς διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στην αξιολόγηση των συνθηκών. Η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών υποβολής εκθέσεων και περαιτέρω ενεργειών ποικίλλει.

18. Ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης στα σωφρονιστικά

(82) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διενεργούν αρχική εκτίμηση κινδύνου για τον καθορισμό του κατάλληλου καθεστώτος κράτησης που είναι δυνατόν να εφαρμοστεί σε κρατούμενους που είναι ύποπτοι ή έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικές και βίαιες εξτρεμιστικές εγκληματικές πράξεις.

(83) Βάσει αυτής της εκτίμησης κινδύνου, οι εν λόγω κρατούμενοι μπορούν να τοποθετηθούν από κοινού σε χωριστή πτέρυγα για τρομοκράτες, ή να κατανεμηθούν στον γενικό πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων. Στην τελευταία περίπτωση τα κράτη μέλη θα πρέπει να εμποδίζουν την άμεση επαφή των εν λόγω προσώπων με κρατούμενους που βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτες καταστάσεις στο πλαίσιο της κράτησης.

(84) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων διενεργεί τακτικά περαιτέρω εκτιμήσεις κινδύνου (κατά την έναρξη της κράτησης, κατά τη διάρκεια της κράτησης και πριν από την απόλυση κρατούμενων που είναι ύποπτοι ή έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικές και βίαιες εξτρεμιστικές εγκληματικές πράξεις).

(85) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να παρέχουν γενική εκπαίδευση ευαισθητοποίησης στο σύνολο του προσωπικού, καθώς και εκπαίδευση σε εξειδικευμένο προσωπικό, με σκοπό την πρόωμη αναγνώριση ενδείξεων ριζοσπαστικοποίησης. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο να υπάρχει στα σωφρονιστικά καταστήματα επαρκής αριθμός κατάλληλα εκπαιδευμένων ιερέων διαφόρων θρησκειών.

(86) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν στα σωφρονιστικά καταστήματα μέτρα στα

καταστήματα

Η πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και η στήριξη της απεμπλοκής αποτελούν βασικές προτεραιότητες όλων των συστημάτων κράτησης. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν διάφορες στρατηγικές οι οποίες συνδυάζουν εκτίμηση κινδύνου, ειδικές παρεμβάσεις, κατάρτιση του προσωπικού και συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών.

Τα περισσότερα κράτη μέλη ανέφεραν ότι έχουν θεσπίσει τουλάχιστον ορισμένα —και συχνά πλείονα— συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης στα σωφρονιστικά καταστήματα. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι δεν έχουν εφαρμόσει όλα τα κράτη μέλη τα ίδια μέτρα με τον ίδιο τρόπο. Ένα παράδειγμα, το οποίο αναφέρθηκε συχνά, είναι ότι

τα εργαλεία εκτίμησης κινδύνου χρησιμοποιούνται ευρέως για τον προσδιορισμό ατόμων που διατρέχουν κίνδυνο ριζοσπαστικοποίησης ή έχουν εξτρεμιστικές ιδεολογίες.

Σε ορισμένες δικαιοδοσίες υπάρχουν ειδικές μονάδες ή πτέρυγες για τα άτομα που εκτιμάται ότι συνιστούν κίνδυνο ριζοσπαστικοποίησης. Άλλα συστήματα αποφεύγουν τον φυσικό διαχωρισμό για την πρόληψη της δημιουργίας εξτρεμιστικών δικτύων και επιλέγουν, αντιθέτως, την ενσωμάτωση των κρατουμένων στον γενικό πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Προγράμματα αποριζοσπαστικοποίησης και απεμπλοκής είναι επίσης ευρέως διαθέσιμα στα κράτη μέλη, καθώς και η χρήση της συνεργασίας μεταξύ πλειόνων υπηρεσιών, εθνικών υπηρεσιών ασφάλειας, αστυνομικών αρχών, υπηρεσιών δικαστικής επιτήρησης και κοινωνικών οργανώσεων, για την παρακολούθηση ατόμων πριν από την απόλυση και μετά την απόλυσή τους.

Το εύρος της κατάρτισης του προσωπικού εκτείνεται από τη «βασική», τη συνεχή και τη σταδιακή επαγγελματική ανάπτυξη έως εκτενή προγράμματα σχεδιασμένα για τη μετάδοση σαφών και επικαιροποιημένων γνώσεων και δεξιοτήτων σχετικά με την εκτίμηση της ριζοσπαστικοποίησης, την πρόληψη και τις στρατηγικές παρέμβασης.

Γενικές τάσεις

Σε όλα τα κράτη μέλη, οι στρατηγικές για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης, όπως είναι η εκτίμηση κινδύνου, οι ειδικές παρεμβάσεις και η διεπιστημονική συνεργασία, είναι διαδεδομένες. Ορισμένα κράτη μέλη στηρίζονται στον διαχωρισμό, ενώ άλλα δίνουν προτεραιότητα στην ενσωμάτωση στον γενικό πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων. Παρά τις διαφορές στο επίπεδο κατάρτισης του προσωπικού, ο συντονισμός μεταξύ υπηρεσιών είναι συνήθως αναπτυγμένος.

Συμπεράσματα, βέλτιστες πρακτικές και μελλοντική πορεία

Γενικά συμπεράσματα

Η συγκριτική αξιολόγηση της προσωρινής κράτησης και των υλικών συνθηκών κράτησης καταδεικνύει ότι τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει νομικά πλαίσια τα οποία αντικατοπτρίζουν σε μεγάλο βαθμό τα ευρωπαϊκά και τα διεθνή πρότυπα. Ωστόσο, σε αμφότερους τους τομείς παρατηρείται επανειλημμένα απόκλιση μεταξύ νομοθεσίας και πρακτικής.

Στον τομέα της προσωρινής κράτησης, τα περισσότερα συστήματα κατοχυρώνουν την αρχή ότι η στέρηση της ελευθερίας πριν από τη δίκη πρέπει να αποτελεί την εξαίρεση και υπόκειται σε κριτήρια αναγκαιότητας και αναλογικότητας. Υπάρχει ευρύς κατάλογος εναλλακτικών λύσεων, πλην όμως τα μέτρα αυτά εξακολουθούν να μη χρησιμοποιούνται επαρκώς. Παρά την τυπική αναγνώριση των υποχρεώσεων εμφάνισης ενώπιον αρχών, της εγγυοδοσίας, της ηλεκτρονικής παρακολούθησης και των κατ' οίκον περιορισμών, τα δικαστήρια στηρίζονται συχνά σε μέτρα στέρησης της ελευθερίας. Εμπόδια, όπως η έλλειψη εμπιστοσύνης, η έλλειψη πόρων και οι τεχνικοί περιορισμοί, μειώνουν την αποτελεσματικότητα εναλλακτικών λύσεων, ενώ διασυννοριακά μέσα, όπως είναι το ευρωπαϊκό ένταλμα επιτήρησης, εξακολουθούν να μη χρησιμοποιούνται επαρκώς. Η απαίτηση εύλογης υπόνοιας συνιστά εγγύηση η οποία παρέχεται με συνεπή τρόπο, αλλά ο ορισμός και το κατώτατο όριο της ποικίλλουν, με αποτέλεσμα διαφορές στην προστασία που παρέχεται στις διάφορες δικαιοδοσίες.

Τα δικαστήρια υποχρεούνται, τυπικώς, να αιτιολογούν τις αποφάσεις προσωρινής κράτησης, αλλά η ποιότητα της αιτιολογίας δεν είναι ομοιόμορφη και σε ορισμένες περιπτώσεις παραμένει γενική ή στερεότυπη. Οι περιοδικές επανεξετάσεις είναι επίσης συνηθισμένες στη νομοθεσία, αλλά η αποτελεσματικότητά τους δεν διασφαλίζεται πάντοτε, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος τέτοιες επανεξετάσεις να καταστούν απλή διατύπωση. Το δικαίωμα ακρόασης πριν από την έκδοση απόφασης προσωρινής κράτησης τυγχάνει σχεδόν καθολικής αναγνώρισης, αλλά η πρόσβαση στη δικογραφία και η προστασία της εμπιστευτικότητας — ειδικότερα σε ακροάσεις μέσω βιντεοδιάσκεψης— παραμένουν τομείς που γεννούν ανησυχία. Προβλέπονται μέσα έννομης προστασίας και προσφυγές, αλλά οι προθεσμίες άσκησής τους, η σαφήνεια των κανόνων και η πρακτική αποτελεσματικότητά τους διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Σε πολλά κράτη μέλη προβλέπονται ανώτατες διάρκειες για την προσωρινή κράτηση, πλην όμως η παρατεταμένη κράτηση παραμένει επαναλαμβανόμενη πρόκληση σε περίπλοκες υποθέσεις. Η αφαίρεση του χρόνου προσωρινής κράτησης από τις οριστικές ποινές είναι σχεδόν πάντοτε εγγυημένη, αλλά οι κανόνες σχετικά με την αποζημίωση σε περιπτώσεις αθώωσης παραμένουν ανομοιόμορφοι. Παρά τη μεταφορά της απόφασης-πλαισίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα επιτήρησης στην έννομη τάξη όλων των κρατών μελών, η πρακτική εφαρμογή της παραμένει υποτυπώδης. Ως εκ τούτου, αλλοδαποί ύποπτοι παραμένουν συχνά σε καθεστώς προσωρινής κράτησης, ακόμη και όταν θα μπορούσε να συμφωνηθεί ισοδύναμη επιτήρηση στο κράτος μέλος καταγωγής τους.

Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες κράτησης, τα ελάχιστα πρότυπα διαμονής είναι ευρέως παγιωμένα, ειδικότερα όσον αφορά τον προσωπικό χώρο και την πρόσβαση σε βασικές εγκαταστάσεις. Ωστόσο, ο υπερπληθυσμός εξακολουθεί να εμποδίζει τη συμμόρφωση, με αποτέλεσμα πολλοί κρατούμενοι να τελούν σε κατάσταση η οποία υπολείπεται των διεθνών

κριτηρίων αναφοράς. Οι πολιτικές κατανομής στοχεύουν γενικά στον διαχωρισμό των κρατουμένων βάσει του νομικού καθεστώτος, του φύλου και της ηλικίας τους, αλλά οι περιορισμοί χωρητικότητας περιορίζουν την αυστηρή εφαρμογή τους. Τα πρότυπα υγιεινής και υγειονομικών συνθηκών είναι εγγυημένα, μολονότι η ιδιωτικότητα, η πρόσβαση σε ζεστό νερό και η καταπολέμηση των παρασίτων παραμένουν αδυναμίες του συστήματος. Η διατροφή είναι γενικά εξασφαλισμένη, αλλά οι διαφορές στους προϋπολογισμούς έχουν ως αποτέλεσμα την άνιση ποιότητα της διατροφής μεταξύ χώρων κράτησης.

Ο χρόνος εκτός των θαλάμων και η καθημερινή δραστηριότητα σε εξωτερικούς χώρους είναι εγγυημένοι, αλλά στην πραγματικότητα η πρακτική διαφέρει σε σημαντικό βαθμό. Υπάρχουν ευκαιρίες για ουσιαστικές δραστηριότητες, όπως εργασία, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση, αλλά εφαρμόζονται ανομοιόμορφα, ειδικότερα για τους προσωρινά κρατούμενους. Η παροχή υγειονομικής περίθαλψης είναι εγγυημένη σε μεγάλο βαθμό, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στη στήριξη της ψυχικής υγείας, την πρόληψη των αυτοκτονιών και τη θεραπεία του εθισμού. Παρά την ύπαρξη πρωτοκόλλων, οι αυτοκτονίες και οι αυτοτραυματισμοί παραμένουν ζητήματα που χρήζουν επείγουσας αντιμετώπισης. Καταβάλλονται προσπάθειες για την πρόληψη της βίας και της κακομεταχείρισης, μεταξύ άλλων, μέσω επιτήρησης και κατάρτισης του προσωπικού, αλλά η έλλειψη συνέπειας στη συλλογή δεδομένων και την αναφορά αποδυναμώνουν την εποπτεία.

Τα δικαιώματα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο και το δικαίωμα νομικής συνδρομής είναι εδραιωμένα. Τα δικαιώματα σε οικογενειακές επισκέψεις, ανταλλαγή αλληλογραφίας και νόμιμη άμυνα γίνονται σεβαστά σε μεγάλο βαθμό και καινοτομίες, όπως οι βιντεοκλήσεις και οι φιλικές προς τα παιδιά ρυθμίσεις επισκέψεων, κερδίζουν έδαφος. Ωστόσο, οι ευκαιρίες ψηφιακής επικοινωνίας παραμένουν περιορισμένες, ειδικότερα για τους αλλοδαπούς. Οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών είναι παγιωμένοι και συμπληρώνονται από ανεξάρτητους φορείς παρακολούθησης, πλην όμως η ανταπόκριση, η συχνότητα των επιθεωρήσεων και η παρακολούθηση της εφαρμογής των συστάσεων διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό.

Αναγνωρίζονται ευρέως ειδικές εγγυήσεις για ευάλωτες ομάδες —όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, οι αλλοδαποί, τα άτομα με αναπηρία και άλλα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι εγγυήσεις αυτές περιλαμβάνουν υγειονομική περίθαλψη που λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου, ειδική εκπαίδευση για τα παιδιά, υπηρεσίες διερμηνείας και προσβάσιμες υποδομές. Ωστόσο, η παλαιότητα των χώρων κράτησης, ο υπερπληθυσμός και η ανομοιόμορφη διάθεση πόρων περιορίζουν τη συνεπή υλοποίηση των εγγυήσεων. Εξατομικευμένες μονάδες και προγράμματα υπάρχουν κατά τόπους, αλλά η παρουσία τους δεν είναι σε καμία περίπτωση καθολική.

Συνολικά, τα ανωτέρω πορίσματα καταδεικνύουν ότι τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ένα μάλλον εύρωστο νομικό πλαίσιο τόσο σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα κατά την προσωρινή κράτηση όσο και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης. Ωστόσο, οι παραμένουσες πρακτικές ελλείψεις κατά την υλοποίηση εξακολουθούν να υπονομεύουν τα ανωτέρω πρότυπα. Οι επανειλημμένες προκλήσεις που σχετίζονται με τον υπερπληθυσμό, την ανεπαρκή χρήση λύσεων εναλλακτικών της κράτησης, τις αδυναμίες των υποδομών και την ανομοιόμορφη προστασία ευάλωτων ομάδων αναδεικνύουν την αναγκαιότητα περαιτέρω προσπάθειών προκειμένου να διασφαλιστεί ο πλήρης σεβασμός των δικαιωμάτων στην πράξη.

Βέλτιστες πρακτικές

Παρά τις μεγάλες διαφορές στις υποδομές, τους πόρους και τις νομικές παραδόσεις, πολλές δικαιοδοσίες έχουν αναπτύξει **βέλτιστες πρακτικές** οι οποίες ενισχύουν τις δικονομικές εγγυήσεις κατά την προσωρινή κράτηση και βελτιώνουν τις συνθήκες κράτησης. Οι εν λόγω πρακτικές μπορούν επίσης να στηρίξουν την κοινωνική αποκατάσταση των κρατουμένων και να αποτελέσουν παραδείγματα για ευρύτερη εφαρμογή.

Όσον αφορά τα **δικονομικά δικαιώματα κατά την προσωρινή κράτηση**, επισημαίνονται οι ακόλουθες βέλτιστες πρακτικές.

- Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διά νόμου λεπτομερείς απαιτήσεις βάσει των οποίων οι δικαστές οφείλουν να παρέχουν ρητή και εξατομικευμένη αιτιολογία όταν διατάσσουν τη θέση υπό κράτηση ή την παράταση της κράτησης. Τούτο περιλαμβάνει ανάλυση των παραγόντων κινδύνου, αξιολογήσεις αναλογικότητας και ρητή επεξήγηση των λόγων για τους οποίους λύσεις εναλλακτικές της προσωρινής κράτησης (όπως η επιτήρηση, η υποχρέωση εμφάνισης ενώπιον αρχών ή η ηλεκτρονική παρακολούθηση) δεν θεωρούνται κατάλληλες. Η υποχρέωση παροχής εξατομικευμένης αιτιολογίας αυξάνει τη διαφάνεια και ενισχύει τις εγγυήσεις κατά της υπέρμετρης ή της αυθαίρετης προσωρινής κράτησης.
- Οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν τη χρήση βραχείων, μη ανανεώσιμων περιόδων κράτησης οι οποίες υπόκεινται σε συχνή δικαστική επανεξέταση. Η αυτόματη διεξαγωγή ακροάσεων αποτρέπει την παρατεταμένη κράτηση χωρίς εποπτεία και διασφαλίζει τη συνεχή αξιολόγηση της προόδου της υπόθεσης, του κινδύνου και της αναλογικότητας. Σε ορισμένα συστήματα, η παράταση της κράτησης πρέπει να εγκρίνεται από ανώτερα δικαστήρια, απαίτηση η οποία παρέχει ένα πρόσθετο επίπεδο ελέγχου.
- Προηγμένα ψηφιακά συστήματα τα οποία παρακολουθούν τις δικονομικές προθεσμίες, την ανώτατη διάρκεια της κράτησης και τις προγραμματισμένες επανεξετάσεις του μέτρου συμβάλλουν στην πρόληψη παράνομων παρατάσεων της προσωρινής κράτησης. Οι αυτοματοποιημένες ειδοποιήσεις προς δικαστές και εισαγγελείς στηρίζουν την έγκαιρη λήψη μέτρων και μειώνουν τα διοικητικά σφάλματα. Τέτοια συστήματα είναι ιδιαιτέρως αποτελεσματικά όταν ο όγκος υποθέσεων είναι μεγάλος.
- Ορισμένα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι συνήγοροι υπεράσπισης διορίζονται αυτομάτως (αντί να απαιτείται η υποβολή σχετικής αίτησης), ανεξαρτήτως των οικονομικών δυνατοτήτων του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, μόλις το οικείο πρόσωπο στερείται την ελευθερία του. Τούτο διασφαλίζει ότι οι κρατούμενοι τυγχάνουν ταχείας πρόσβασης σε νομικές συμβουλές καθ' όλη τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης, για παράδειγμα, μέσω της συμμετοχής του συνηγόρου υπεράσπισης στις αρχικές ανακριτικές πράξεις, και αποτελεσματικής εκπροσώπησης στις ακροάσεις σχετικά με την προσωρινή κράτηση.
- Τα κράτη μέλη που διαθέτουν πιο κεντρικά οργανωμένο σύστημα για την έκδοση και την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος επιτήρησης χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο μέσο συχνότερα. Η εφαρμογή πιο κεντρικής προσέγγισης παρέχει στα εν λόγω κράτη μέλη τη δυνατότητα δημιουργίας δικτύων και απόκτησης εμπειρογνώσιας σχετικά με τις ρυθμίσεις για την παρακολούθηση μέτρων επιτήρησης ως λύσης εναλλακτικής της προσωρινής κράτησης σε άλλα κράτη μέλη.

Όσον αφορά τις **υλικές συνθήκες κράτησης**, επισημαίνονται οι ακόλουθες βέλτιστες πρακτικές.

- Ορισμένα κράτη μέλη έχουν καθιερώσει συστήματα πληροφορικής τα οποία παρακολουθούν τα επίπεδα πληρότητας και εμποδίζουν αυτομάτως την υπέρβαση της χωρητικότητας των χώρων κράτησης. Τα εργαλεία αυτά στηρίζουν την ισορροπημένη κατανομή των κρατουμένων στους χώρους κράτησης και διευκολύνουν τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις σχετικά με τον ελάχιστο χώρο. Η παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο βοηθά επίσης τη διοίκηση στον προγραμματισμό μεταφορών για την αποφυγή του υπερπληθυσμού.
- Τα νεότερα σωφρονιστικά καταστήματα που σχεδιάζονται με βελτιωμένα συστήματα φυσικού φωτισμού, εξαερισμού και ελέγχου του περιβάλλοντος συνιστούν βέλτιστες πρακτικές στην ανάπτυξη υποδομών. Τέτοιοι χώροι κράτησης ενσωματώνουν συχνά ενεργειακά αποδοτικά συστήματα, διαθέτουν ατομικά κελιά και παρέχουν καλύτερη προσβασιμότητα για κρατουμένους με αναπηρία.
- Πλείονα κράτη μέλη παρέχουν στο προσωπικό κατάρτιση σε προσεγγίσεις δυναμικής ασφάλειας, οι οποίες δίδουν έμφαση στην επικοινωνία, την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την καθημερινή αλληλεπίδραση με τους κρατουμένους. Η συγκεκριμένη προσέγγιση μειώνει την εξάρτηση από φυσικούς περιορισμούς και την απομόνωση και βελτιώνει τη συνολική ασφάλεια. Η παρακολούθηση ειδικών μαθημάτων κατάρτισης σε θέματα ψυχικής υγείας, διαπολιτισμικής επικοινωνίας και περίθαλψης με συνεκτίμηση των τραυματικών εμπειριών ενισχύει περαιτέρω τις ικανότητες του προσωπικού.
- Ορισμένα κράτη μέλη διενεργούν αμέσως, κατά την εισαγωγή στο σωφρονιστικό κατάστημα, πολλαπλούς ιατρικούς προσυμπτωματικούς ελέγχους, συμπεριλαμβανομένης ψυχολογικής αξιολόγησης, αξιολόγησης εθισμού και εξετάσεων για λοιμώδη νοσήματα. Ο έγκαιρος εντοπισμός αδυναμιών καθιστά δυνατές τις ταχείες παρεμβάσεις και μειώνει τον κίνδυνο επιδείνωσης της κατάστασης.
- Η ύπαρξη ειδικών μονάδων ψυχικής υγείας στελεχωμένων με ψυχολόγους και ειδικευμένους νοσηλευτές συνιστά ορθή πρακτική. Τέτοιες μονάδες παρέχουν δομημένη θεραπεία, δυνατότητα παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης, διαχείριση της φαρμακευτικής αγωγής και μακροπρόθεσμη θεραπεία για κρατουμένους με περίπλοκες ανάγκες στον τομέα της ψυχικής υγείας. Οι μονάδες αυτές μειώνουν την εξάρτηση από την κράτηση σε απομόνωση για άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης και βελτιώνουν τη συνέχεια της περίθαλψης.
- Ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν συνολικά πλαίσια πρόληψης της βίας, τα οποία συνδυάζουν κατάρτιση του προσωπικού, συλλογή πληροφοριών, προγράμματα μεσολάβησης για την επίλυση συγκρούσεων και στοχευμένες παρεμβάσεις για άτομα υψηλού κινδύνου. Τέτοιες στρατηγικές συμβάλλουν στη μείωση της βίας τόσο μεταξύ κρατουμένων όσο και μεταξύ προσωπικού και κρατουμένων.
- Βέλτιστες πρακτικές αποτελούν η λεπτομερής καταχώριση σε κεντρικό επίπεδο όλων των περιστατικών χρήσης βίας, η υποχρεωτική ιατρική εξέταση μετά τη χρήση βίας και η ανεξάρτητη εποπτεία εκθέσεων περιστατικών.
- Τα αποτελεσματικά σωφρονιστικά συστήματα διασφαλίζουν ότι κάθε κρατούμενος λαμβάνει εξατομικευμένο σχέδιο το οποίο πραγματεύεται θέματα εκπαίδευσης και εργασίας, τις ανάγκες του σε θέματα υγείας, την παροχή ψυχολογικής στήριξης και τους στόχους κοινωνικής επανένταξης. Τα σχέδια επανεξετάζονται και επικαιροποιούνται τακτικά με τις πληροφορίες που παρέχουν διεπιστημονικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών δικαστικής επιτήρησης.

- Οι συμπράξεις με ιδιωτικές εταιρείες και οργανώσεις της αγοράς εργασίας παρέχουν στους κρατούμενους επαγγελματικά προσόντα και πραγματική εργασιακή πείρα. Οι ευκαιρίες αυτές βελτιώνουν σημαντικά τις προοπτικές απασχόλησης μετά την απόλυση.
- Η ελεγχόμενη πρόσβαση σε εργαλεία ψηφιακής μάθησης —όπως ταμπλέτες με περιορισμένη πρόσβαση στο διαδίκτυο, ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες ή πιστοποιημένα διαδικτυακά μαθήματα— ξεχωρίζει ως βέλτιστη πρακτική. Τα εργαλεία αυτά βελτιώνουν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους κρατούμενους, ιδίως τα παιδιά και τους νέους ενήλικους.
- Ειδικές αίθουσες επισκέψεων, προγράμματα συμβουλευτικής γονέων και επισκέψεις μεγαλύτερης διάρκειας για κρατούμενους με μικρά παιδιά προάγουν την οικογενειακή σταθερότητα και την ευεξία. Τέτοιες πρακτικές συμβάλλουν στη διατήρηση θετικών σχέσεων και στηρίζουν την κοινωνική επανένταξη.
- Ο συνδυασμός διά ζώσης επισκέψεων και βιντεοκλήσεων, συστημάτων ψηφιακής ανταλλαγής μηνυμάτων και ελεγχόμενης πρόσβασης στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο διευρύνει τις επιλογές επικοινωνίας και μειώνει την απομόνωση —ειδικότερα για κρατούμενους που προέρχονται από απομακρυσμένες περιοχές ή έχουν προβλήματα κινητικότητας.
- Χωριστές μονάδες ή εξατομικευμένες υπηρεσίες στήριξης για ευάλωτες ομάδες δημιουργούν ασφαλέστερα περιβάλλοντα και καθιστούν δυνατές στοχευμένες παρεμβάσεις. Σχετικά παραδείγματα είναι οι μονάδες για μητέρες και παιδιά, οι πτέρυγες για νέους στις οποίες παρέχονται εκτενέστερες εκπαιδευτικές υπηρεσίες και οι ειδικοί χώροι κράτησης για ηλικιωμένους κρατούμενους.
- Στις βέλτιστες πρακτικές καταλέγονται η παροχή απεριόριστης πρόσβασης, σε εθνικούς φορείς ελέγχου των σωφρονιστικών καταστημάτων, σε όλους τους χώρους, τους κρατούμενους και τα αρχεία καθώς και η διασφάλιση της δυνατότητας πραγματοποίησης τακτικών απροειδοποίητων επιθεωρήσεων.
- Ορισμένα κράτη μέλη απαιτούν την κατάρτιση επίσημων σχεδίων δράσης ως απόκριση στα πορίσματα επιθεωρήσεων και θεσμοθετούν μηχανισμούς παρακολούθησης επακόλουθων ενεργειών για την αξιολόγηση της προόδου. Τούτο ενισχύει τη λογοδοσία και υποκινεί τις προσπάθειες μεταρρύθμισης.

Μελλοντική πορεία

Η **μελλοντική πορεία** συνίσταται στην παγίωση της προόδου που έχει επιτευχθεί σε νομικό επίπεδο και στη μείωση της απόκλισης μεταξύ των υφιστάμενων προτύπων και της καθημερινής επιτόπιας πραγματικότητας.

Όσον αφορά την **προσωρινή κράτηση**, τα εθνικά νομικά πλαίσια πληρούν γενικά τις απαιτήσεις, αλλά στην πράξη η χρήση της προσωρινής κράτησης παραμένει υπέρμετρη στην ΕΕ. Η αρχή της προσωρινής κράτησης ως μέτρου έσχατης ανάγκης θα πρέπει να εφαρμόζεται με μεγαλύτερη συνέπεια. Οι αποφάσεις επιβολής του μέτρου της προσωρινής κράτησης θα πρέπει να περιλαμβάνουν πάντοτε εξατομικευμένη αιτιολογία με σκοπό τη διασφάλιση της αναλογικότητας και οι εναλλακτικές της προσωρινής κράτησης λύσεις, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού εντάλματος επιτήρησης (απόφαση-πλαίσιο 2009/829/ΔΕΥ), θα πρέπει να εφαρμόζονται πιο συστηματικά.

Όσον αφορά τις **υλικές συνθήκες κράτησης**, η αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού απαιτεί όχι μόνο επενδύσεις σε υποδομές αλλά και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις της πολιτικής απαγγελίας

ποιών και μεγαλύτερη στήριξη σε εναλλακτικές κυρώσεις. Η ενίσχυση της παροχής υγειονομικής περίθαλψης, ειδικότερα στους τομείς της ψυχικής υγείας, της πρόληψης των αυτοκτονιών και της θεραπείας του εθισμού, θα βελτιώσει τόσο τα αποτελέσματα κατά την κράτηση όσο και τις προοπτικές κοινωνικής επανένταξης μετά την απόλυση. Η διεύρυνση της πρόσβασης σε εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και ουσιαστική εργασία είναι εξίσου σημαντική, καθώς διασφαλίζει ότι η κράτηση στηρίζει την αποκατάσταση αντί να αυξάνει τον κίνδυνο υποτροπής.

Οι εγγυήσεις για τις ευάλωτες ομάδες πρέπει να μετουσιωθούν σε συνεπή πρακτική, μέσω καθεστώτων που λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου, εγκαταστάσεων κατάλληλων για παιδιά, προσβάσιμων υποδομών και εξειδικευμένων υπηρεσιών προσαρμοσμένων σε ατομικές ανάγκες. Η χρήση ψηφιακών εργαλείων για τη διευκόλυνση της υποβολής καταγγελιών, της επιτήρησης και της επικοινωνίας με τον έξω κόσμο θα πρέπει να επεκταθεί προκειμένου να αυξηθούν η προσβασιμότητα και η διαφάνεια.

Οι **μηχανισμοί ελέγχου** των σωφρονιστικών καταστημάτων πρέπει να ενισχυθούν επίσης με τη διάθεση επαρκών πόρων σε ανεξάρτητους φορείς ελέγχου, καθώς και της παροχής, στους φορείς αυτούς, της δυνατότητας να διασφαλίζουν την εφαρμογή των συστάσεών τους για την επίτευξη απτών βελτιώσεων.

Μέσω του προσδιορισμού συστημικών προκλήσεων και της ανάδειξης βέλτιστων πρακτικών, η παρούσα έκθεση συμβάλλει στις συνεχιζόμενες προσπάθειες βελτίωσης της συμμόρφωσης με τη σύσταση σχετικά με την κράτηση και με διεθνή πρότυπα. Σκοπός της έκθεσης είναι η παροχή στοιχείων για πολιτική συζήτηση και η ενίσχυση των θεμελίων της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Η διασφάλιση της χρήσης της προσωρινής κράτησης ως μέτρου έσχατης ανάγκης και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας μέσω των υλικών συνθηκών κράτησης δεν είναι ζήτημα που αφορά απλώς και μόνο τα ατομικά δικαιώματα αλλά είναι επίσης απαραίτητη για την αποτελεσματική λειτουργία του ΕΕΣ και, γενικότερα, για την αξιοπιστία της δικαστικής συνεργασίας στην ΕΕ.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή θα συνεχίσει να βελτιώνει την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στα κράτη μέλη της ΕΕ. Προς τούτο, η Επιτροπή θα καταρτίσει, σε στενή συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, **ενημερωτικά δελτία ανά χώρα** στα οποία θα περιγράφεται η κατάσταση της κράτησης σε κάθε κράτος μέλος.

Βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη συζητήσεις σχετικά με τον τρόπο **χρήσης, από τους φορείς ελέγχου των σωφρονιστικών καταστημάτων στην ΕΕ, του ερωτηματολογίου** που καταρτίστηκε για την παρούσα έκθεση με σκοπό την αύξηση της συνέπειας στις πρακτικές ελέγχου σε ολόκληρη την ΕΕ.

Θα δοθεί επίσης προτεραιότητα σε **δραστηριότητες κατάρτισης** σχετικά με την εφαρμογή της σύστασης. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται παραπομπή στον οδηγό του 2025 για τους εθνικούς προληπτικούς μηχανισμούς σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της σύστασης σχετικά με την κράτηση, ο οποίος καταρτίστηκε στο πλαίσιο του κοινού έργου ΕΕ / Συμβουλίου της Ευρώπης <https://www.coe.int/en/web/implementation/european-npm-forum>.